

MYSTÉRIUM GOLGOTY

A SVÁTOSTNÉ PŘIJÍMÁNÍ DUCHOVNÍ ⁴

Mystérium Golgoty je ústřední událostí vývoje lidstva. Naproti jeho památce o Velikonocích stojí v ročním koloběhu svátek Michaela. Jde-li o Velikonocích o vzpomínku na činy božské bytosti na Zemi, vznikne jednou svátek Michaela ze síly čistě lidské. Jeho budoucí založení nazývá Rudolf Steiner „vyšší anthroposofii“ (GA 224,23.5.1923).

Mystérium Golgoty se skládá ze dvou velkých kroků: ze smrti Kristovy a z jeho Zmrtvýchvstání. Síly Zmrtvýchvstání jsou mu od začátku imanentní. Neboť On přichází z říše věčného Zmrtvýchvstání a nese jeho síly v sobě. Zcela svobodně se však rozhoduje sdílet s lidmi to, co od začátku nenáleží k Jeho osudu, nýbrž k osudu lidí. Neboť všichni lidé jsou smrtelní. A s touto smrtí se Kristus chce dobrovolně spojit, aby ji pro všechny lidi navždy překonal.

Aby se vyřešil tento dvojitý problém, musí být fyzické tělo vzato ve své nové, nadmyslové podobě do duchovního světa, aby tam v dalším tvořilo základ lidského vědomí já, které bylo vytvořeno Kristovým Zmrtvýchvstáním. Proto praví Rudolf Steiner, že musíme pohlížet „na Mystérium Golgoty jako na něco reálného“, „jako na něco, co se stalo ve vývoji Země a stát se musilo; neboť je to doslovně záchrana lidského já“ (GA 131, 11. 10. 1911). Tato záchrana se však uskutečnila vytvořením Těla Zmrtvýchvstání, tj. tím, že Kristus proměnil v mystériu Golgoty tělo Ježíše z Nazaretu *ve Slovo*, aby mohl nyní žít v duchovním světě v tomto těle, jež se stalo Slovem. A od té doby může každý člověk nalézt sám ze své vlastní svobody přístup k této skutečnosti zmrtvýchvstání zachraňující já. To se v naší době děje cestou nového Michaelova zjevení.

⁴ Překladatel je na rozpacích, jak překládat německé slovo *Kommunion*. Přeložíme-li to

4 jiné (oprávněné) navázání spojení s vyššími světy než cestou kultickou, rituální. S. O. Prokofjev rozeznává *sakramentale Kommunion*, *kosmische Kommunion*, *geistige Kommunion*. Třetí z nich není spojeno s žádnými pozemskými substancemi, ale jde o duchovní navázání spojení s vyššími světy. Po určitém váhání se překladatel rozhodl překládat německé slovo *Kommunion* výrazem *svátostné přijímání*. (Jen když je slovo *Kommunion* nahromaděno, třeba i v jedné větě, je někdy přeloženo jen slovem *přijímání*.) Pokud by bylo míněno výhradně rituální, kultické přijímání proměněného chleba a vína, píše překladatel *svátostné přijímání rituální*, popř. *sakramentální*. - Poznámka překladatele.

jako *přijímání*, může to znamenat přijímání proměněného chleba a vína při obřadu posvěcení člověka, po případě při mši svaté u katolíků nebo při bohoslužbě u evangelíků atd. Mohlo by to však také znamenat jakékoli jiné přijímání, např. přijímání potravy, léků, napomenutí, trestu, poučení - nebo třeba přijímání rádiového signálu rozhlasovým přijímačem, přijímání úplatků atd., atd. Řekneme-li *svátostné přijímání*, může se čtenář domnívat, že jde výhradně o akt kultický, rituální, jak jej známe z bohoslužebných souvislostí. Německé slovo *Kommunion* znamená vlastně podle původního latinského významu (*com- munio*) něco jako *obecenství, společenství, spojitost*, ale v němčině se užívá slova *Kommunion* jen pro rituální, kultické přijímání chleba a vína (u evangelíků *Večeře Páně*).

Pro tyto obojí svátky - Velikonoce a svátek Michaelův - dává Rudolf Steiner cosi jako heslo /Leitwort/: „Velikonoce: nejprve smrt, pak Zmrtvýchvstání; svátek Michaelův: nejprve zmrtvýchvstání duše, pak smrt“ (GA 223,1.10. 1923). Zmrtvýchvstání náleží ke Kristu, smrt je nerozlučně spjata s osudem lidí na Zemi. Ale díky činu na Golgotě se člověk může podílet na Kristových silách Zmrtvýchvstání a tím se setkat se silami smrti, aniž přitom zemře. To je moderní michaelská cesta ke Kristu. Rudolf Steiner ji formuluje takto: „Takže by člověk našel díky Kristovu Zmrtvýchvstání sílu zemřít v Kristu, to znamená přijmout během pozemského života do své duše zmrtvýchvstalého Krista, aby v něm mohl zemřít, to znamená, aby mohl zemřít nikoli mrtev, nýbrž živoucí“ (tamtéž 2. 4. 1923), to znamená projít moderním zasvěcením. Také mluví v tom ohledu o „onom zmrtvýchvstání, které člověk slaví sám ve svém nitru“ (tamtéž, 1. 10. 1923), čímž si získá možnost vyrovnat se /begegnen/ novým způsobem se silami snuli, aby mohl plnit své úkoly uprostřed dnešní civilisace. Neboť ta je rostoucí měrou proniknuta silami smrti, nad nimiž člověk může zvítězit jen silou zmrtvýchvstání v duši. Jinak by se vystavil nebezpečí, že bude těmito silami dříve či později přemožen, což by mělo za následek, že by Země nedosáhla cíle svého vývoje. Aby se to nestalo, má udávat směr budoucí svátek Michaelův.

Ve smyslu michaelské myšlenky spočívá cesta k založení tohoto svátku ve skutečném duchovnívědeckém chápání mystéria Golgoty. Neboť ve vědomém spojení se s tím, co je v jeho středu, s Tělem Zmrtvýchvstání Krista, spočívá pravá záchrana já² a tím lidské bytosti vůbec. Bez takového vztahu k Tělu Zmrtvýchvstání³ podléhá lidské já dvojímu nebezpečí zničení: buď život ve smyslu silného rozvinutí já individuálního, které nemá žádnou nesmrtnost a smrtí definitivně končí (cesta západní), nebo dosažení nesmrtnosti na úkor individuálního já, které se při vstupu do duchovního světa, to zde znamená při vstupu do nirvány, rozpouští jako kapka v oceánu ve stále extasi (cesta východní). (1)

Rudolf Steiner mluví v tomto ohledu o dvou velkých michaelských zjeveních. První je v prologu Janova evangelia s centrálním poselstvím: „A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi“ (Jan 1,14; podle překladu E. Bočka). Druhé michaelské zjevení, které platí pro naši dobu dále až do konce zemského vývoje, je formu-²

V anthroposofických souvislostech se však může německým slovem *Kommunion* mýnit

lováno takto: „A lidské tělo musí být opět produhovněno, aby se stalo způsobilým přebývat v říši Slova, aby zřelo božská tajemství. Ztělesnění Slova je prvním michaelským zjevením, zduhovnění těla musí být michaelským zjevením druhým“ (GA 194,22.11.1919). V říši světového Slova může však žít jen taková bytost, která se sama stala ve svém vývoji čistým slovem. A k „božským tajemstvím“, která zde mohou lidé zřít ve světle duchovního poznání, náleží především tajemství Těla Zmrtvýchvstání. Neboť jen vědomé spojení s ním vede dnes k uskutečnění druhého michaelského zjevení.

To musí stát v centru budoucího Michaelova svátku. Neboť úkol s ním spojený spočívá podle Rudolfa Steinera v chápání mystéria Golgoty ze současného Michaelova impulsu. „A to je ten velký rozdíl ve všech těch naukách a ve vši té moudrosti, které přišly do evoluce Země od doby mystéria Golgoty, že lidstvo mohlo díky příchodu Michaelova ducha na Zemí [se začátkem jeho současné epochy], díky jeho inspiraci postupně začínat rozumět všemu tomu, co znamená Kristův impuls, co znamená mystérium Golgoty“ (GA 152,2. 5. 1913). Oním „rozuměním“ zde není míněno jen to, že si lidé osvojí nové vědění, nýbrž je míněn začátek cesty, na níž může člověk dospět svobodným a vědomým způsobem k poznávajícímu prožívání skutečnosti Zmrtvýchvstání. Cestu v tom směru připravuje vnitřní práce s Průpovědí Základního kamene.

Náleží k největším objevům, které lze učinit v oblasti duchovní vědy Rudolfa Steinera, že Průpověď Základního kamene, kterou dal při Vánočním sjezdu, popisuje zcela přesně bytostnou podstatu Těla Zmrtvýchvstání a otvírá tím přístup k jeho podstatě. To ukazuje především zvláštní „rytmus“, v němž Rudolf Steiner po prvé vyslovuje tuto průpověď při kladení Základního kamene 25. prosince 1923. Nejprve předčítá tři mikrokosmické úseky prvních tří částí, které vyjadřují trojčlennou bytost člověka. Potom následuje čtvrtá část, která poukazuje na to, jak různé mysterijní proudy připravují přelom věků a jak zazáří v zemském vývoji duchovní Kristus- Slunce. Poté jde o hlavní důsledek této události: spojení člověka s duchovností celého vesmíru. A nyní čte Rudolf Steiner opět mikrokosmické úseky prvních tří částí, nyní ale vždy ve spojení s jejich třemi úseky makrokosmickými. (Proto jsem na

2

Je-li v němčině slovo *leh* - *já* substantivisováno, tedy proměněno v podstatné jméno, píše se vždy s velkým začátečním písmenem, jako všechna substantiva v němčině. Čeština píše substantiva obvykle s malým začátečním písmenem. Věra Zoubková psala ve svých překladech *já* s malým písmenem, pokud bylo míněno *já* nižší, a *Já* s velkým písmenem, pokud bylo míněno *já* vyšší nebo *já* pravé. Někdy však není z německé předlohy patrné, zdá se míněno *já* nižší, *já* vyšší, *já* pravé nebo snad všechna tři *já*. (Alespoň *já* to - na rozdíl od Věry Zoubkové - často rozeznat neumím.) Proto jsem se rozhodl psát v češtině *já* vždy s malým začátečním písmenem, a to i v tom případě, že by snad bylo zřejmé, že je míněno lidské *já* vyšší či pravé. Jen tam, kde je míněno *Já* Kristovo, píši *Já* s majuskulí. - Poznámka překladatele.
jiném místě označil tento rytmus již jako rytmus mystéria Golgoty, neboť se v něm

ukazuje jeho nejnvtřnější podstata.) (2)

Pohlédneme z tohoto hlediska ještě přesněji na Průpověď Základního kamene samu. 25. prosince 1923 říká Rudolf Steiner při kladení Základního kamene, že objevení trojčlennosti fyzického těla náleží k jeho nejdůležitějším duchovněvědeckým výsledkům bádání. Jeho bádání o tom trvalo přes třicet let, než mohl o těchto výsledcích po prvé veřejně mluvit 1917 v přídavku ke své knize *O záhadách duše /Von Seelenrätseln/* (GA 21). (Viz také GA 28, kap. V) Tuto vymoženost Rudolfa Steinera lze nepochybně nazvat vymožeností epochální, která je srovnatelná jen s největšími vědeckými objevy posledních staletí. Carl Unger o tom napsal: „Sluší se zde vzdát čest Rudolfu Steinerovi, neboť učinil v této oblasti objev, který je právě tak významný jako objev krevního oběhu, jež učinil Harvey. Je to objev trojčlennosti lidské bytosti.“ (3) Jde přitom o skutečnost, že se lidské tělo skládá ze tří soustav: ze soustavy hlavy, soustavy nervů a smyslů, která je lokalizována hlavně v mozku a v nervech; ze soustavy rytmické, která sice proniká celé tělo, avšak má své centrum především v srdci a v plicích; a ze soustavy údů, která zahrnuje jak procesy metabolické, tak také svaly a stavbu kostí člověka. Jen na základě tohoto objevu mohl být učiněn poslední krok k inkamaci anthroposofického impulsu v životě fyzicko-smyslovém.

Spirituální východisko anthroposofie musíme spatřovat v zážitku Krista, jež měl Rudolf Steiner na přelomu století, to znamená ve svém já prostoupeném Kristem. Potom byly vytvořeny tím, že Rudolf Steiner četl v astrálním světle (4), základy anthroposofického poznání. On sám popsal později jejich vývoj během tří sedmiletí, počínaje 1902 založením Německé sekce Theosofické společnosti. Tak byly v prvním sedmiletí předneseny především výsledky bádání, které pak byly podány písemně v knize *Tajná věda v obryse*. V druhém sedmiletí, kdy se pracovalo ze sil éterických, šlo především o tři oblasti. Bylo to obnovení různých umění, rozvinutí anthroposofické kristologie a zvěstování éterického Krista. Objevením oněch tří systémů fyzického těla se nyní uskutečnil přechod k sedmiletí třetímu, v němž se měla anthroposofie osvědčit ve fyzickém světě založením různých praktických iniciativ. (5)

Nyní je však výše uvedeným objevem popsán ne pouze prafenomen lidského těla ve smyslu Goethově, čímž byl učiněn rozhodující krok k vědeckému poznání jeho trojčlennosti, nýbrž byl také položen základ pro pochopení mystéria Zmrtvýchvstání. Neboť ve Zmrtvýchvstání spojil Kristus nerozlučně celou duchovnost světa se třemi soustavami těla Ježíšova.

3

Výraz Tělo Zmrtvýchvstání píše s velkými začátečními písmeny, když je tím míněno Tělo Zmrtvýchvstání Kristovo. Pokud je míněno zmrtvýchvstání lidí, píše je s malým začátečním písmenem. I zde však mívám rozpaky, protože zmrtvýchvstání lidí navazuje velmi bezprostředně na Zmrtvýchvstání Kristovo. - Pozn. překl.

Tato skutečnost je shrnuta ve třech makrokosmických úsecích Průpovědi Základního kamene a je uvedena ve vztah k narození, smrti a zmrtvýchvstání Krista Ježíše ve smyslu trojité průpovědi rosikrucianů. Světová duchovnost, o niž tu jde, se skládá ve smyslu Průpovědi Základního kamene ze sil božské Trojice, která působí skrze devítinásobně rozčleněný hierarchický kosmos a kterou vnímají, po případě slyší elementární duchové, což je následek spojením Krista se Zemí.

Lze také říci: Tři mikrokosmické úseky tří prvních částí Průpovědi Základního kamene popisují život Ježíše z Nazaretu před křtem v Jordánu jakož i komplikovanou přípravu jeho pozemské tělesnosti, o čemž hovoří Rudolf Steiner především v přednáškách o Pátém evangeliu. (6) Tato příprava vedla k tomu, že na Zemi vznikla po první lidská bytost, která může ve vztahu ke svému tělu „vpravdě žít ve jsoucnu člověka-světa“, ve vztahu ke své duši může „vpravdě cítit v lidském působení duševním“ a ve vztahu ke svému duchu může „vpravdě myslit v základech lidských duchovních“. Neboť pouze takový člověk, který v sobě nesl dokonalou harmonii těla, duše a ducha, se mohl stát pozemským nositelem kosmické bytosti Kristovy.

Jestliže takto poukazují tři mikrokosmické úseky tří prvních částí Průpovědi Základního kamene na povýšení člověka, povýšení až ke stupni, na němž se může stát opravdovým nositelem Krista nebo Kristoforem, pak poukazují tři makrokosmické úseky na velkou cestu Kristovu směrem k Zemi: z výšin božsko-duchovní Trojice, výšin pro nás nepředstavitelných, skrze bytostné řády všech devíti hierarchií, od Serafu až po anděly, aby se tam spojil s tělem Ježíše z Nazaretu pro Něho připraveným. Tímto způsobem přistoupily nyní během těch tří let, která následovala po křtu v Jordánu - poté co se bylo pracovalo z nejlepších pozemských sil na těle Ježíšově během třiceti let - přistoupily nyní kosmické síly Kristovy.

Tyto síly proměnily tři soustavy fyzického těla, soustavu hlavy v roce prvním, soustavu rytmickou v roce druhém, údy v roce třetím, takže pak mohly posloužit v následujícím procesu Zmrtvýchvstání. Nyní poukazuje Rudolf Steiner na to, že především onen poslední stupeň má zcela jedinečný význam pro další vývoj lidstva. Neboť před životem Krista Ježíše na Zemi si nemohl žádný zasvěcenec vydobýt duchovní moci nad kostní soustavou člověka. (Viz GA112, 3. 7. 1909.) Teprve po této tříleté přípravě se mohlo uskutečnit mystérium Zmrtvýchvstání, v němž Kristus spojil po smrti Ježíšově ony tři soustavy jeho těla s nejvyšší duchovností světa.

Ve smyslu Průpovědi Základního kamene můžeme charakterisovat Tělo Zmrtvýchvstání tím vzniklé takto: *Tělo Zmrtvýchvstání je lidské tělo, v jehož soustavě hlavy působí síly Ducha svátého prostřednictvím třetí hierarchie, Archai, Arch-angeli, Angeli, v jehož rytmické soustavě dospívají k rozvinutí síly Krista jako božského Syna prostřednictvím druhé hierarchie neboli hierarchie sluneční, Kyriotetes, Dynamis, Exusiai, a v jehož soustavě údů jsou činné síly Otce prostřednictvím nejvyšší, první hierarchie, Seraju, Cherubů a Trůnů.*

Tím dal Rudolf Steiner jako první ve vývoji křesťanství moderní, duchovněvědecký popis podstaty Těla Zmrtvýchvstání a tím jádra mystéria Golgoty, čímž se stala

podstata Zmrtvýchvstání přístupnou svobodným poznávacím silám člověka.

Plný dosah této události můžeme seznat z té skutečnosti, že ještě ve 13. století byl Tomáš Akvinský přesvědčen o tom, že člověk může zbádat svými poznávacími silami pouze existenci Boha, nikoli však tajemství Zmrtvýchvstání. Avšak v dnešní epoše, kdy je vývoj lidstva zaměřen především na poznávající vztah ke světu, závisí budoucnost křesťanství na tom, zda bude odkryt přístup k jeho středu, k mystériu Golgoty, odkryt také ve smyslu poznání. Aby se toho dosáhlo, to bylo nejdůležitějším pozemským úkolem Rudolfa Steinera. On sám jednou naznačil, proč musí být právě v naší době tyto pravdy lidem vyjeveny. Důvod k tomu podává v krátké větě, říkající však velmi mnoho, větě, která charakterisuje po spirituální stránce situaci křesťanství v současném lidstvu: „Křesťanství se stalo *já*“ (GA 109/ 111,15.2.1909; zvýrazněno Rudolfem Steinerem).

Jakoby prorocky poukazuje Kristus ve Svých „Řečech na rozloučenou“ z Janova evangelia (14-17) na tento nový vztah. Tam praví Svým učedníkům, poté co jim poukázal na nadcházející mystérium Golgoty: „Nemohu vás již nazývat služebníky, neboť služebník neví, co jeho pán činí. Nazývám vás přáteli, neboť jsem vám *dal poznat* vše, co mi bylo oznámeno mým Otcem“ (Jan 15,15; podle překladu E. Bočka). Tím se poukazuje pro budoucnost lidstva na centrální význam poznání. Neboť jen poznáním postoupí člověk ze služebníka zákona na přítele Boha, Krista, aby se stal Jeho vědomým spolupracovníkem, který může jednat ze svobody, protože z plného poznání Jeho bytosti a Jeho skutků pro celý budoucí vývoj Země a lidstva. (7)

V těchto Kristových slovech je ukryto celé určení anthroposofie v naší době. Neboť ona je dána dnešnímu lidstvu, aby mohlo dospět cestou poznání k vědomé spolupráci s Kristem. Tak působí anthroposofie ze zdroje „Ducha pravdy“, kterého Kristus zvěstoval ve Svých Řečech na rozloučenou. (8) Neboť On přijde, aby lidem otevřel porozumění mystériu Golgoty a aby ukázal cestu ke skutečnosti Zmrtvýchvstání.

Zde má rozhodující význam ta skutečnost, že Rudolf Steiner dal poznatky Těla Zmrtvýchvstání nikoli jako všeobecný popis, nýbrž ve formě *meditace*, to znamená jako vnitřní cestu, na níž může lidská duše skutečnost Těla Zmrtvýchvstání a tím podstatu Zmrtvýchvstání samého vnitřně prožít. Tím byla otevřena cesta k záchraně lidského já a položen základ k budoucímu svátku Michaelovu, v jehož středu bude stát „zmrtvýchvstání, které člověk slaví sám ve svém nitru“.

Co Kristus založil mystériem Golgoty, může od té doby vstoupit do plného a jasného vědomí člověka, čímž může člověk již na Zemi pracovat na tom, co Rudolf Steiner označuje jako „náboženství bohů“ v duchovním světě. Toto náboženství bohů spočívá v plně rozvinutých duchovních a fyzických vlohách člověka, to znamená v plném zduchovnění fyzického těla, zduchovnění vycházejícím z lidského já. „Před bohy se vznáší jako cíl jejich stvoření ideál člověka, a to takový ideál člověka, který se vskutku nevyžívá tak, jaký je dnes fyzický člověk, nýbrž tak, jak by se mohl vyžívat nejvyšší lidský život duševně-duchovní v dokonale vyvinutých vlohách tohoto fyzického člověka“ (GA 153,10. 4. 1914). Zde poukazuje „nejvyšší lidský život duševně-duchovní“ na plně vyvinutou sílu individuálního já a „dokonale vyvinuté vlohy

fysického člověka“ na jeho zduchovnělé fyzické tělo. Obojí je však bezprostředním důsledkem mystéria Golgoty, v němž byl uskutečněn tento „cíl bohů světů“ /„Gottesziel der Welten“/ (tamtéž) na Zemi samé na základě vytvoření Těla Zmrtvýchvstání Kristem.

O tom hovoří Rudolf Steiner dále: „Tak se vznáší před bohy jako cíl, jako nejvyšší ideál, jako náboženství bohů obraz lidstva. A jakoby na dalekém břehu bytí bohů vznáší se pro bohy *chrám*, který *ukázal* /hingestellt hat/ jako nejvyšší umělecký výkon bohů *zobrazení* /Abbild/ *božského bytí v obraze člověka* /Menschenbild/“ (tamtéž). Nikoli jako „zobrazení /Abbild/“, nýbrž jako „božské bytí“ samo zjevilo se světové Já Kristovo v obraze člověka /Menschenbild/, to znamená ve fantomu nebo „v pravé podobě“ fyzického těla (GA 131, 10. 10. 1911). Proto poukazuje Rudolf Steiner vždy znovu na to, že mystériem Golgoty nebylo jen záležitostí lidskou, nýbrž také božskou, to znamená záležitostí vyšších hierarchií: „Před celým lidstvem stojí tu v mystériu Golgoty iniciační princip, událost, která je současně smyslová na fyzické úrovni... a nadsmyslová, je vlastní záležitostí bohů“ (GA 143, 17.4.1912). Tím ukázal Kristus svým Zmrtvýchvstáním hierarchiím, že se počínaje tímto momentem stal cíl jejich nebeského náboženství, tento vysoký ideál lidstva, vskutku dosažitelným na Zemi samé a může být od té doby postupně uskutečňován každým člověkem dobré vůle, který hledá ve svobodě vědomý vztah ke Kristovu Tělu Zmrtvýchvstání. Tím byla dána všem hierarchiím velká naděje na uskutečnění tohoto cíle vývoje lidstva na Zemi.

Tento proces popisuje apoštol Pavel těmito slovy: „Neboť toto, co podléhá zmaru [smrtné tělo], musí obléci to, co zmaru nepodléhá [tělo zmrtvýchvstání], a toto smrtelné musí obléci nesmrtelnost“ (1. Korintským 15, 53). A na jiném místě konkretisuje Pavel tuto proměnu těla poukazem, že Kristus Ježíš „prozárí /verklären wird/ (9) naše nicotné tělo, aby se stalo podobným jeho prozářenému [zmrtvýchvstálému] tělu podle působení, (10) aby si také mohl podmanit všechny věci“ (Filipským 3, 21). Přitom hraje také v tomto celém procesu rozhodující úlohu poznání. Pavel k tomu říká: „Svlečte starého člověka s jeho skutky a oblečte nového, který je tu obnovován k poznání podle obrazu /Ebenbild/ toho, který ho stvořil (Koloským 3, 9-10). A Emil Bock překládá tuto poslední větu takto: „Tento roste svou obnovenou bytostí *do zřícího poznání* podle obrazu toho, který ho stvořil.“

Z řečeného plyne, že se vztahu k Tělu Zmrtvýchvstání dosahuje jen „zřícím poznáním“, které však není poznáním fyzicko-smyslovým, nýbrž poznáním *duchovním*. Na to poukazuje také třetí část Průpovědi Základního kamene. Připomeneme-li zde ještě jednou, že je Tělo Zmrtvýchvstání právě naplněním náboženství bohů, to značí současně uskutečněním „odvěkých cílů bohů“, potom můžeme také chápat hlubší smysl slov:

*„Pěstuj ducha zření
v myšlenkovém klidu,
odvěké kde cíle bohů*

*světlo ze světové podstaty
vlastnímu já
ke svobodnému chtění
darují“*

(GA 260, 25. 12. 1923).

Zde se poukazuje na to, jak je Kristovo „světlo ze světové podstaty“ posíláno člověku od „odvěkých cílů bohů“, aby mohl nalézt vědomý vztah k Tělu Zmrtvýchvstání, které zaručuje individuálnímu („vlastnímu“) já svobodu vůle ne pouze na Zemi, nýbrž především také v duchovním světě. Přitom svědčí ono „ducha zření“ o tom, že Tělo Zmrtvýchvstání samo lze zřít jen *čistě duchovním způsobem* (bez smyslovosti); nebo, jinými slovy, ve smyslu čistého, beztělesného myšlení, které je popsáno ve *Filosofii svobody*. Neboť nic, co je ještě nějak spojeno se smyslovými vjemy, nemůže a *nesmí* se blížit skutečnosti Zmrtvýchvstání (Tělu Zmrtvýchvstání).

Rovněž je zvláště významné, že Rudolf Steiner označuje toto „náboženství bohů“ nebo „*cíl bohů světů*“ (GA 153, 10. 4. 1914) jako *duchovní chrám*, který jinak zřít každý člověk v nadmyslovém světě jen před svou inkamací jako cíl svého vývoje na Zemi. Dosažení tohoto cíle je však pro něho možné jen spojením s Tělem Zmrtvýchvstání Krista. Na to poukazuje On sám slovy: „Zbořte tento chrám a já jej třetího dne znovu postavím.“ A evangelista k tomu podotýká: „On ale mluvil o chrámu svého těla“ (Jan 2, 19 a 21). A protože Kristus nazývá své fyzické tělo chrámem, smí po mystériu Golgoty apoštol Pavel označovat také tělo každého člověka jako chrám: „Či snad nevíte, že je vaše tělo chrámem Ducha svátého, kteří je ve vás, kterého máte od Boha?“ (1. Korintským 6, 19). Neboť po Kristově Zmrtvýchvstání nese v sobě každý člověk možnost spojení s Jeho Tělem Zmrtvýchvstání. A pomocí Průpovědi Základního kamene může být toto spojení navázáno plně vědomě a jejím meditováním lze prožít vnitřní budovám duchovního chrámu až do fyzického těla.

*

Na tomto místě se musí poukázat na rozdíl mezi tím, co označuje Rudolf Steiner v cyklu *Od Ježíše ke Kristu* jako fantom, a mezi Tělem Zmrtvýchvstání, které je zde třeba chápat ve smyslu Průpovědi Základního kamene. (11) O fantomu říká Rudolf Steiner v uvedeném cyklu vesměs, že je obnovením původní duchovní formy fyzického těla, pokazené pádem do hříchu. Tato nadsmyslová forma vznikla ještě na starém Saturnu obětí Trůnů a byla potom dále vyvíjena různými hierarchiemi v eonech starého Slunce, starého Měsíce a od počátku Země. Z toho plyne, že člověk byl obnovením fantomu nově spojen s kosmickým původem své evoluce až zpět ke starému Saturnu a tím také spojen s nejprvriřejším původem svého já. Neboť můžeme poznat pravý vztah já k fyzickému tělu a tím záhadu vědomí já jen tehdy, když sledujeme vývoj světa až ke starému Saturnu. Neboť „kdo chce poznat já v jeho světě, ten musí umět postavit si před oči takový svět, jako byl starý svět Saturnu“ (GA 132, 31. 10. 1911). Tímto způsobem se rozprostírá skutečnost Zmrtvýchvstání až ke starému Saturnu nebo až k tomu, co se v Apokalypse nazývá alfou světového vývoje.

Nyní však přistupuje ke Zmrtvýchvstání ještě aspekt budoucnosti, který bude sahat až do budoucího stavu Vulkánu přes evoluční stupně Jupiteru a Venuše a který je označován jako omega světového vývoje. Oba tyto aspekty dávají, berou-li se společně, skutečný význam slov „Já jsem alfa a omega, začátek a konec“ (Apokalypsa 1, 8). To znamená, že mystériem Golgoty jakožto zazáření nejvyššího principu „Já jsem“ zahrnuje v evoluci Země celý vývoj světa, od starého Saturnu (alfa) až k budoucímu Vulkánu (omega).

Ve vztahu k těmto slovům říká Rudolf Steiner v jedné pozdější přednášce, již po Vánočním sjezdu: „Oněmi slovy, Já jsem alfa a omega¹ z Janovy Apokalypsy máme označeno to, čím bude Člověk na konci doby Vulkánu. Na konci vývoje Vulkánu bude také člověk smět říci: Já jsem alfa a omega.“ V centru tohoto kosmického vývoje stojí ale mystérium Golgoty. A v tom smyslu Rudolf Steiner pokračuje: „Pohlížejme z toho, co jsme si představovali jako začátek, střed a konec vývoje lidstva, k mystériu Golgoty. Máme onu bytost, která se vtělila do Ježíše mystériem Golgoty asi uprostřed světové doby [mezi Saturnem a Vulkánem] lidského vývoje, na tom místě světového vývoje, na němž bude člověk na konci vývoje Vulkánu. Máme zde jako Boha tu bytost, kterou bude člověk jakožto člověk na konci vývoje Vulkánu“ (GA 346,7. 9. 1924). (12) Tím se nepoukazuje jen na *fantom*, jehož bytostná podstata sahá zpět až ke starému Saturnu, nýbrž především na *Tělo Zmrtvýchvstání*, které representuje budoucí stav Vulkánu. Nejde zde o tento eon Vulkánu jako takový, nýbrž především o jeho „konec“, to znamená o přechod k dalším stupňům evoluce, které se dnes ještě vymykají jakékoli charakteristice ve slovech lidské řeči, k nimž však Kristus povede lidi dále. (13)

Stav Vulkánu sám charakterisuje Rudolf Steiner v téže přednášce takto: „Když člověk přijme postupně vše, co je svět, a spojí to s celou svou bytostí, až jednou bude mít na Vulkánu celý rozsah /Umfang/ světa, tento celý velký vesmír, k němuž náleží, spojen se sebou, potom bude tím, jímž byl na počátku vývoje Saturnu, a celým světem. Bude alfou a omegou, člověk, a v něm spojeno vše, co je svět“ *{zvýrazněno Rudolfem}*

Steinerem). A pak tomu dodává, že člověk /man/ ve stavu Vulkánu „zahrne v sobě /in sich schließt/ celý *božský svět*“ (tamtéž). Tím je vyjádřeno, že člověk přijme na Vulkánu do své vlastní bytosti, až do tří soustav svého proměněného fyzického těla, jež bylo založeno na starém Saturnu, přijme celý kosmos, ale také a především „celý božský svět“, to znamená svět všech devíti hierarchií a sil Svaté Trojice skrze ně působících. Tím se opět dotýkáme obsahu Průpovědi Základního kamene, v níž je vyjádřena bytostná podstata Těla Zmrtvýchvstání.

Zde se má ještě jednou poukázat jak na rozdíl, tak také na shodu fantomu a Těla Zmrtvýchvstání (podle hlediska, z něhož je pozorujeme), neboť obojí poukazuje na tutéž skutečnost, přičemž fantom naznačuje její aspekt minulosti ve starém Saturnu a Tělo Zmrtvýchvstání aspekt budoucí, který se rozprostírá až k budoucímu Vulkánu a dokonce ještě dále. (14)

Také v cyklu *Od Ježíše ke Kristu* poukazuje Rudolf Steiner na toto budoucí: „Neboť důležité není, čemu Kristus *Ježíš* učil, nýbrž co lidstvu dal. Jeho Zmrtvýchvstání je *zrozením* nového článku lidské bytosti: nepomíjivého /unverweslich/ těla“ (GA 131,11. 10. 1911). Při mystériu Golgoty šlo tudíž ne pouze o obnovení fantomu, nýbrž především o vytvoření nebo zrození něčeho zcela nového, co zde Rudolf Steiner označuje jako „nepomíjivé tělo“. O fantomu říká Rudolf Steiner v tomto ohledu: „To, co člověku vlastně přisoudili /zugeschrieben/ vládci [hierarchie] ze [starého] Saturnu, [starého] Slunce, [starého] Měsíce, to se pozvedlo z hrobu: čistý fantom fyzického těla, se všemi vlastnostmi fyzického těla“ (tamtéž). Tím je jasně poukázáno na aspekt minulosti toho fantomu. Pak dále v téže přednášce: „Co mu [člověku] bylo tehdy [po pádu do hříchu] luciferickým vlivem odňato, to mu může být *opět dáno* tím, že to existuje jakožto zmrtvýchvstalé tělo Kristovo“ (tamtéž). Také z těchto slov plyne: Něco, co v pradávné minulosti jednou existovalo v čisté formě, se lidem ztratilo a bylo lidem „dáno zpět“ ve své původní podobě a čistotě činy Kristovými (GA 131,10. 10. 1911).

Naproti tomu se stává zřejmým spojení Těla Zmrtvýchvstání s nejbližší budoucností lidstva a Země, s Vulkánem a dokonce s tím, co přijde potom, stává se zřejmým z dále uvedených výsledků duchovního bádání Rudolfa Steinera. Tak popisuje přechod od Vulkánu k následující světové soustavě (kosmu) těmito slovy: „Ve vývoji Vulkánu jsou všechny ty bytosti, které vzešly jaksi z malých začátků bytí Saturnu, v nejvyšším smyslu zduchovněny, staly se všechny dohromady ne pouze Sluncem, nýbrž Nadsluncem. Vulkán je více než Sluncem a tím dosáhl zralosti k oběti, zralosti k tomu, aby se zrušil, rozpustil se /sich auflösen/“ (GA 110, 14. 4. 1909-11). Oběť, která povede od Vulkánu k nejbližšímu stupni světové evoluce, popisuje Rudolf Steiner takto: Nejprve přijme Slunce, které pak postoupilo na stupeň „Nadslunce“, „své planety opět do sebe [a] stane se Vulkánem. A nyní se to celé rozpustí, zruší /löst sich auf/, a z koule Vulkánu se pak stane koule dutá. ... Tedy se [Nad] Slunce rozpustí, obětuje se ven do universa, vyzáří svou bytostnou podstatu. ... To znamená, že když je nějaké slunce tak daleko, že se opět spojilo se svými planetami, pak se stává okruhem, pak se samo stává [novým] zvířetníkem“, *kteřý* může sám „zrodit a

vytvořit ze sebe novou sluneční soustavu“. Neboť bytosti, které vytvořily nový zvířetník, „postoupily nyní k velké kosmické obětní službě“ (tamtéž).

Pro tuto mohutnou metamorfosu, která bude jednou spočívat v kosmické inverzi /Umstülpung/ z bodu v okruhu, byl na přelomu věků položen základ jako zárodek. Stalo se to tím, že uprostřed zemského eonu přišlo na Zemi samo Světové Slovo („A Slovo se stalo tělem“, Jan 1, 14). Z nekonečného okruhu Svě činnosti tvořící svět se koncentrovalo najeden bod, na tělo Ježíše z Nazaretu. Rudolf Steiner o tom říká ve svých přednáškách o Pátém evangeliu: „Makrokosmická Sluneční bytost [Kristova] se formuje podle podoby, postavy lidského mikrokosmu, stlačuje se /drängt sich/ a zužuje se, slisovává se stále více a více, takže se stává stále podobnější lidskému mikrokosmu. ... Kristova bytost musila cítit, jak moc a síla Boha ustupovala stále více v připodobňování se tělu Ježíše z Nazaretu. Z Boha se postupně stával člověk“ (GA 148, 3. 10. 1913). Dále říká Rudolf Steiner v téže přednášce: „Z čeho však vyrostlo zemské bytí Kristovo? Vyrostlo z nejhlubšího utrpení, z utrpení, které přesahuje všechnu lidskou schopnost utrpení si představit.“

Ve vztahu k utrpení Krista Ježíše na jeho pašijové cestě, cestě trpitelné, poukazují nás bádání Rudolfa Steinera z oblasti Pátého evangelia do zcela jiného směru, než je ten obvyklý. Podle toho nespočívalo největší utrpení Krista v utrpení člověka Ježíše, jak se do toho může vžít každý člověk, nýbrž v tom utrpení, které daleko přesahuje jakoukoli dimenzi všeho, co si umíme představit. Podle Pátého evangelia bylo toto nesmírné utrpení spojeno především s tím, jak se kosmický Duch Kristův stával člověkem. Tento proces popisuje Rudolf Steiner jako nekonečné „slisovávání“ nebo „stahování dohromady“ Jeho božské bytosti až do úplného spojení s tělem Ježíše z Nazaretu, přičemž On prožíval rostoucí měrou mizení Svě božské moci.

Pro lepší pochopení bychom mohli vžít na pomoc tento obraz: Přestavme si, že by Slunce se svou celou kosmickou silou, která drží pohromadě celou planetární soustavu, vstoupilo do těsného prostoru lidského těla, těla naproti němu nepatrného. A přece souhlasí tento obraz, pro naši představivost naprosto nedosažitelný, jen přibližně. Neboť v Kristu se „stalo tělem“ nikoli pouze duchovní Slunce, nýbrž dokonce bytost, která celou sluneční sféru nekonečně přesahuje.

S tímto procesem však byl spojen ještě proces jiný, který byl pro Krista zdrojem utrpení ještě mnohem většího. Rudolf Steiner popisuje tuto situaci těmito slovy: „Nesmíte si představovat, že by snad bylo toto tělo, v němž přeb řekněme půldruhého roku po křtu v Jordánu, že by snad bylo takové > nýbrž že bylo takové, že by je byla obyčejná lidská duše ihned cítila jakv odpadávající, protože mohlo být drženo pohromadě jen mocnou makrokosm. bytostí Kristovou. Bylo to trvalé, pozvolné, tři roky trávající umírání. A toto tt. dospělo k hranici rozpadnutí, když nadešlo mystérium Golgoty“ (GA 130,9.1.1912)

Tak vyplývá z obsahu Pátého evangelia, že Kristus nezápasil v Getsemanské zahradě s úzkostí před osudem, který byl na sebe dobrovolně vzal, také nikoli s úzkostí před smrtí, jak by ji pocíťoval každý člověk před mučednickou smrtí, nýbrž *se smrtí*

samou, to znamená s ahrimanskými mocnostmi ve svém těle, které Ho chtěly předčasně strhnout do duchovního světa, ještě dříve než byl dokončil svůj úkol pro lidstvo, obnovu fantomu pro všechny lidi. Neboť síly obnoveného fantomu byly v době závěrečného utrpení /Passion/ opustily téměř úplně materii těla. A nyní musil Kristus tuto materii Svého těla, kterou již nedržel fantom, držet pohromadě sám, z vlastní síly. Ukřižován nikoli pouze na kříži, nýbrž ještě více na rozpadající se mrtvole Svého fyzického těla, musil toto vytrpět v nepředstavitelných bolestech a pronést to až k posledním slovům na kříži: „Dokonáno jest“ (Jan 19, 30).

Emil Bock o tom píše: „Co je třeba nést a dokončit, vyžaduje také ze strany pozemské schrány [Ježíšovy] ještě tolik síly, že se tím vynořuje nebezpečí předčasné smrti. Tohoto okamžiku chce využít ahrimanská moc, která číhá. Lukáš, lékař, popisuje, co se děje, exaktními slovy. Je jen chybou běžných překladů, že se ta scéna přesto špatně chápala v nesprávném zlidštění. Tam, kde v Lutherově Bibli stojí: „A stalo se, že zápasil se smrtí, a modlil se usilovněji“ (22, 44), tam zní text doslovně: „Když přišel do agónie.“ Ve smyslu lékařsko-technickém nastává tedy již zápas se smrtí. Když Lukáš připojuje: „Krvavý pot kanul s něho na zemi“¹, udává tím exaktní příznak agónie“ (E. Bock, *Tři roky*, kapitola „Velký pátek“, Štuttgart 1981).

Nikoli zlidštění skutečného utrpení Krista Ježíše na jeho pašijové cestě, cestě závěrečného utrpení /Passionsweg/, nýbrž vpravdě nadlidská dimense tohoto utrpení, to je to, co by se nám chtělo učinit srozumitelným Páté evangelium a bádání Rudolfa Steinera. (15) Neboť jen díky tomu, že Kristus šel až do konce touto nepředstavitelnou cestou utrpení, mohlo následovat po obnovení fantomu na kříži také Zmrtvýchvstání, v němž byl fantom proniknut silami Těla Zmrtvýchvstání.

Jen z tohoto Kristova nadlidského utrpení se pak zrodila nikoli pouze lidská, nýbrž *kosmická* láska jako Kristův impuls působící na Zemi až do konce všech časů. „Z těchto bolestí je zrozena vševládnoucí kosmická láska“ (GA 148, 3. 10. 1913), která pak v den Seslání Ducha svátého oplodnila duše apoštolů. Od této chvíle věděli: „Smrt Ježíše z Nazaretu byla zrozením *vševládnoucí kosmické lásky* v zemské sféře“ (tamtéž, 2.10. 1913). Tak se zrodila na pahorku Golgoty z nadlidského utrpení Kristova kosmická láska, která bude jako trvalá svatodušní událost uchopovat stále více a více lidí, aby jim učinila srozumitelnými tajemství na přelomu věků.

A jako bylo nekonečně hluboké utrpení Kristovo na jeho makrokosmické cestě z periferie k bodu, tak nekonečně velká bude jednou radost a jásání lidstva, když uskuteční na konci doby Vulkánu opačnou metamorfosu, z bodu k novému světovému okruhu. Že bude tato metamorfosa na konci Vulkánu vůbec možná, je dáno činem Kristovým na Golgotě. Neboť jen tím, že lidé vytvoří - počínaje Zemí a v dalších eonech Jupiteru a Venuše - vědomý vztah ke Kristově oběti a jejímu důsledku, Tělu Zmrtvýchvstání, budou na Vulkánu schopni postoupit sami k popsané „velké kosmické obětní službě“. Tato obětní služba bude pro ně znamenat nejvyšší stupeň vývoje a tvořivé síly, služba, která vznikne „z kosmické lásky“ jako nový tvůrčí čin /Schöpfing/, jenž vzešel na přelomu věků z nejhlubší „mdloby a bezmoci /Ohnmacht' Boha, jenž se stal člověkem“ (tamtéž).

Jako prorocký pohled do budoucnosti, pohled na to, co se pak stane na konci doby Vulkánu, stojí tu Kristovo Nanebevstoupení. Poté, co On byl v mystériu Golgoty prošel světovým nulovým bodem a co byl poté spojil kosmickou sílu Zmrtvýchvstání s celým vývojem Země, „byl vyzdvižen na nebe“ (co to znamená duchovněvědecky, bude v této kapitole dále vysvětleno) „a sedí po pravici Boží“ (Marek 16,19). (16)

Tím je poukázáno na největší „okruh“, který obepíná celý kosmos a je současně zdrojem všech tvůrčích sil ve vesmíru. „Neboť co on [Otec] činí, činí stejně též Syn“ (Jan 5,19).

*

Vrátíme-li se k tajemství fantomu, můžeme nyní lépe chápat, proč lze mluvit o tom, že byl obnoven již *před* smrtí a Zmrtvýchvstáním Kristovým. Rudolf Steiner o tom říká: „A tak se ukázalo: Když byl Kristus ukřižován ... když bylo toto tělo Ježíše z Nazaretu přibito na kříž, tu byl fantom vskutku zcela intaktní, existoval jako forma duchovně-tělesná, ale viditelná jen nadsmyslově. ... Bylo to tak, jako ... podle zákona o setrvačnosti drží jisté materiální části ještě pohromadě v té formě, která jim byla dána, a potom se po nějaké době rozpadají, takže je z nich sotva něco viditelné. (17) Tak tomu bylo s materiálními částmi těla Krista Ježíše. Když bylo tělo snato s kříže, držely jaksi části ještě pohromadě, ale nebyly v žádném spojení s fantomem, protože fantom jich byl zcela prost /frei/.“ (GA 131,12. 10. 1911). (18) To znamená, že již před smrtí Krista Ježíše a ve smrti samé byla obnovena čistá forma fyzického těla, jak byla na starém Saturnu, jako důsledek Jeho tříletého života v těle Ježíšově: A sice byla v prvním roce obnovena především ta část fantomu, která je ve fyzickém těle základem soustavy hlavy, obnovena ve svém původním stavu, nedotčeném odpůrcími mocnostmi; v druhém roce se to stalo pro soustavu rytmickou a v třetím pro údy.

Tím nemohly již odpůrci mocnosti nalézt žádný přístup k této nadsmyslové formě fyzického těla, protože mohla vytvořit základ pro to, aby potom přijala do sebe

"

"

.....36"

všechny duchovní síly vesmíru až k budoucímu stupni Vulkánu a aby se objevila o Velikonoční neděli jako Tělo Zmrtvýchvstání, které v sobě nese fantom. Proto mohl Rudolf Steiner poukazovat vždy znovu na to - ač byl předtím učinil poznámku, že fantom byl plně obnoven již před smrtí na kříži -, že tento „fantom ... vstal z hrobu Golgoty“ (GA 131,14.10.1911). (19)

Týto obě části Těla Zmrtvýchvstání, které mají vztah jednak k minulosti, jednak k budoucnosti, a tím spolu spojují začátek a konec celé kosmické evoluce od starého Saturnu až k Vulkánu, lze pochopit ještě lépe z tohoto hlediska: V knize *Tajná věda v obrysu* popisuje Rudolf Steiner, jak Kristus Ježíš vystoupil jako učitel lidstva teprve tehdy, když se v Jeho duši stalo zjevným vše, co byl jinak Lucifer u lidí zakryl. To se stalo bezprostředně po křtu v Jordánu. Z jiných popisů Rudolfa Steinera víme, že se Lucifer především snaží zatemnit a zkreslit pohled člověka na minulost. A když Kristus Ježíš mohl přehlédnout bez vlivu Lucifera celou minulost Země, až k starému Saturnu, započala Jeho tříletá práce na obnovení fantomu Jeho fyzického těla.

Když potom byla po Jeho smrti na kříži „odkázána do svých mezí“ moc Ahrimana, který má vždy snahu zkreslovat, znetvořovat budoucnost evoluce a lidem ji uloupit (GA 13, s. 292 a d.), mohlo být ve Zmrtvýchvstání, jež následovalo, vytvořeno vlastní Tělo Zmrtvýchvstání jako něco zcela nového. Díky němu se nyní může člověk, který k němu najde vědomý přístup, spojit s celým budoucím vývojem Země, až k Vulkánu, a, jak jsme již viděli, dokonce ještě dále.

Za pomoci Meditace Základního kamene si můžeme tuto cestu až k Vulkánu představit takto: Tím, že se uskutečnilo Zmrtvýchvstání, proniklo světové Já Kristovo silami Ducha Svatého, prostřednictvím třetí hierarchie, soustavu hlavy Ježíše. Tím byl připraven stupeň příštího Jupiteru. Naplněním rytmické soustavy Ježíšovy silami Syna, což bylo zprostředkováno druhou hierarchií, byl založen stupeň Venuše. (20) Konečně byla soustava výměny látek a údů proniknuta silami Otce, což zprostředkovala první hierarchie. Tím bylo dosaženo stupně Vulkánu a byl položen základ pro onu mohutnou metamorfosu, která je popsána výše a která povede jakoby most od Vulkánu k vytvoření nového kosmu.

*

Skutečnost, že byl fantom fyzického těla obnoven v plném rozsahu již před Kristovou smrtí na kříži, vrhá rozhodující světlo na Jeho celý tříletý život v tělesných schránkách Ježíše z Nazaretu. Neboť otázka, jakým způsobem byl během této doby fantom obnovován, souvisí s tím, co činil Kristus, když Ježíš na Zemi spal. V evangeliích se poukazuje na spícího Ježíše jen jednou, a to je scéna, když je za bouře na jezeře Genezaretském se svými učeníky na člunu. (21) Můžeme právem vycházet z toho, že Ježíš potřeboval po křtu v Jordánu, jako všichni lidé, nadále ne-

jen jídlo, ale i spánek. Co však činíval Kristus vždy, když Ježíš spal? Abychom to pochopili, musí se zde připomenout, co se děje u každého člověka během spánku. Tu zůstávají tělo fyzické a éterické³ ležet na loži, naproti tomu však tělo astrální a já z nich vystupují ven a působí nevědomě, proniknuty silami vyšších hierarchií, na obou opuštěných bytostných člancích zvenku. Tím mohou být síly éterického těla, za dne spotřebované, jakož i porušené části těla fyzického opět vybudovány a obnoveny.

Během této budující činnosti, vykonávané životními procesy v opuštěných schránkách, se uskutečňuje, pro spícího člověka hluboce nevědomě, také dvojí působnost morální, která se rozvíjí bezprostředně v jeho těle astrálním a v jeho já mimo tělo fyzické. Aby se vědomě prožila první z nich, musí mít člověk dosažen stupně životního ducha. Pak se mu zjeví to, do Rudolf Steiner popisuje takto: „Kdyby člověk mohl, když tu svým astrálním tělem žije ven /hinauslebt/ [do duchovního světa během noci], kdyby mohl vniknout do vědomí životního ducha, potom by mohl mluvit k tomu, co se děje s jeho tělem astrálním. ... Kdo pak by mluvil, kdyby člověk dosáhl náhle během spánku vědomí životního ducha? ... Mluvil by astrální tělo člověka jako soudce nad dobrem a zlem v člověku. Takže můžeme vskutku říci: Ve spánku se stává astrální tělo soudcem duše“ (GA 208,13. 11. 1921).

Na tomto místě však nezůstává Rudolf Steiner u čistě lidské situace, nýbrž ji rozšiřuje na něco, co se týká celého lidstva: „Když vzejde z inspirace myšlenka, která se vyjadřuje ve větě: Astrální tělo se stává ve spánku soudcem duše -, pak můžeme shledat, jak před nás předstupuje jako adekvátní obraz, co namaloval Michelangelo v Sixtinské kapli jako ‚Poslední soud‘“ (tamtéž). Z těchto slov vyplývá odpověď na otázku, co činil Kristus každé noci, když Ježíš spal, v jeho astrálním těle mimo tělo fyzické a éterické: Soudil svět a tím připravoval to, co jednou nadejde jako budoucí „Poslední soud“ a co Michelangelo namaloval v Sixtinské kapli jakoby prorocky. (22)

Druhý morální proces, který již nyní nekoná během spánku astrální tělo, nýbrž já, může pozorovat zasvěcenec jen ze síly duchovního člověka. „Kdyby ono [lidské já] procitlo k vědomí duchovního člověka, potom by bylo ... toto já vybaveno vědomím, které působí v zůstavším fyzickém těle, vědomím, které posílá v zůstavším fyzickém těle síly shora dolů“ (tamtéž). Co by pak prožíval zasvěcenec, formuluje Rudolf Steiner do této věty: „Já se stává obětí sebe sama, obětí Ducha působícího v těle.“ Nejvyšší Duch, kteiy působí až do materie těla, přemáhá síly já, jež není na tomto stupni svého vnitřního

3

Německé slovo *ätherisch* se někdy překládá jako *ěterný*. Je pravdou, že se taková podoba, tedy *ětemý* nebo snad *ěthemý*, vyskytuje v korespondenci Františka Bílka s Otakarem Březinou. Konsultoval jsem však tuto otázku již před řadou let s Ústavem pro jazyk český a tam mi doporučili podobu *éterický*. Tato podoba je také uvedena v posledním vydání Pravidel českého pravopisu (r. 2009). Dávám zde za pravdu oficiálním normovačům češtiny. Jinak bychom musili asi říkat *lucifemý*, *metmý*, *dodekaedmý*, *cyldmý*, *mantmý*, *symetmý*, *trigonometmý*. A místo *éterisace (krve)* bychom musili říkat *ětemace*, což by však mělo jiný význam, totiž *zvěčnění*; latinské *aeternus* se totiž čte jako *ětemus* a znamená to *věčný*. - Pozn. překl.

vývoje ještě s to spolupracovat na tomto procesu plně vědomě a tím se stává „obětí sebe sama“, což v tomto případě znamená obětí své slabosti. Tím prožívá zasvěcenec pravý vztah já k fyzickému tělu, jehož fantom není dosud obnoven.

Co se zde vztahuje k člověku, rozšiřuje Rudolf Steiner v téže přednášce také na Kristův život na Zemi, na jehož konci stojí absolutně intaktní fantom. „A opět [nejprve se hovořilo o Michelangelově obraze], když pohlédneme na to, co před nás předstupuje jako obraz nesmírně působivý, jako obraz Beránka Božího, Krista, onoho Krista, který se spojuje s lidským já, který toto lidské já proniká, pak se v naší duši ožíví myšlenka - právě když pohlédneme na Beránka, jenž se obětuje - myšlenka na oběť, již se stává já, když přechází do stavu spánku, a shledáváme, jak výstižně je obrazem Beránka vyjádřena tato obětní stránka /Opfematur/ člověka během spánku“ (tamtéž).

Zde jde o já člověka, které je nyní proniknuto Kristovým impulsem. Pro toto já se mění popsany zážitek během spánku. Člověk již nezří své já jakožto „oběť sebe sama“, nýbrž tak, že „ono [já] se ve spánku stává obětí svého vlastního jáství /Selbstes/“ (tamtéž).⁴ Tento zdánlivě malý rozdíl ve formulaci má však rozhodující význam. Neboť nyní našlo já svou vyšší bytostnou podstatu a může vědomě v sobě začít proces obnovování fantomu vlastního fyzického těla ze síly Kristovy. Tím se člověku zjevuje tajemství toho, co odpovídá v makrokosmu tomuto mikro- kosmickému procesu v něm samém, totiž jak Kristus pracoval během tří let Svého pozemského života na obnovení fantomu v těle Ježíše z Nazaretu.

Obrazem Beránka⁵ v citovaných slovech Rudolfa Steinera se zde poukazuje na svědectví Jana Křtitele, který zvěstoval po pokřtění Krista v Jordánu: „Aj, to je Beránek Boží, který nese hřích světa“ (Jan, 1, 29). „Hříchem světa“ jsou míněny především následky původního pádu do hříchu, které vystoupily nejsilněji v rozrušení /Zer-störung/ fantomu. Tento rozrušený fantom nese v sobě od té doby každý pozemský člověk (také Ježíš z Nazaretu). Tak neznamenají slova „vzít svou obětí na sebe hřích lidstva“ pro Krista samého nic jiného než v Ježíši na sebe vzít degenerovaný fantom a proměnit jej. A to je duchovní činnost, která se koná při spánku Ježíšově na jeho fyzickém těle po všechny noci během oněch tří let: obnova fantomu.

Souhrnem lze říci: Během spánkového klidu Ježíšova soudil Kristus lidstvo ze Svého astrálního těla a zachraňoval silou Svého Já, když současně proměňoval fyzické

Německé „ich“ či „das Ich“ je český „já“. Německé „Geistselbst“ (tj. mañas) se do češtiny zpravidla překládá jako „duchovní já“ nebo „duchovní Já“; někdy se to také překládá jako „duchovní samost“ či „duchovní jáství“. (Vždy je míněn *mañas*.) Jestliže zde čteme, že „se já stává obětí svého vlastního jáství /Selbstes/“, bylo by snad? možno chápat to i tak, že je zde oním „Selbst - samost, jáství“ míněno „Geistselbst - duchovní já, duchovní samost, duchovní jáství, mañas“. Nižší, já“ by se tedy stávalo obětí „vyššího já“ či „duchovního já“ či „mañas“ či „Geistselbst-u“. Ale nejsem si vůbec jist, zda to vysvětluji správně! (Někdy se též české slovo „jáství“ rezervuje pro německé „Ichheit“). - Pozn. překl.

tělo. To, co bylo řečeno, činí srozumitelným, v jakém smyslu je míněn soud Kristův nad lidstvem. Nebude spočívat v nějakém odsouzení, tím méně v prokletí, zavržení člověka, nýbrž ve vytvoření očištěného fantomu fyzického těla každého člověka, aby člověk mohl vidět v zrcadle fantomu, v němž tvoří fyzické a morální síly nerozlučnou jednotu, jak daleko je ještě on sám vzdálen od tohoto velkého morálního ideálu. Proto nazývá Rudolf Steiner Krista „velkým lidským vzorem na Zemi“ (GA13, s. 395).

*

Vrátíme-li se k hlavnímu tematiku této kapitoly, nelze se nezmínit o důležité vlastnosti, která se týká ran fantomu. Neboť podle Rudolfa Steinera nezůstaly rány Ukřižovaného ve fantomu, nýbrž v Jeho „zhuštěném éterickém těle“. (23) Neboť éterické tělo je také tělem vzpomínek. (Vzpomínka je však v tomto případě sama „podstatná, substanciální“ /wesenhaft/.) Tak zvané rány ve fantomu měly naproti tomu zcela jinou povahu a význam. O jejich původu sděluje Rudolf Steiner: „A kdo chápe, co je lidstvo a lidství, co je zemské já /Erden-Ich/, jaký je poměr zemského já k formě člověka, k formě lidského těla, ten ... se může tázat: Jaké by musilo toto tělo být, kdyby do něj vstoupilo všechno jáství /Ichheit/? - Zřel by je ... s pěti ranami“ (GA 139, 21. 9. 1912). Tak by měla být tělesnost, do níž vstoupilo světové Já Kristovo, „zřena s pěti ranami, s pěti ranami, které jsou nutné proto, že Kristova bytost, to znamená plné Já člověka, vyčnívá ven, nad formu tělesnosti“ (tamtéž). Tím svědčí oněch pět znamení na fantomu nikoli o ranách, které byly zasazeny fyzickému tělu Ježíšovu na kříži, nýbrž o dokonalém vítězství Kristova Já nad „formou tělesnosti“, to znamená nad silami fantomu, které se dostaly do úpadku. (Že se v obou uvedených citátech mluví důsledně o formě těla, nepoukazuje na

V němčině je zde slovo *Lamm*, což může - všeobecně - znamenat *jehně* nebo *beránek*. V řeckém originále je zde *amnos*, což znamená *jehně*. V ruském překladu Bible zde čteme *Agñec Bóžij*. *Agñec* znamená v ruštině všeobecně *jehně* nebo *beránek*, v přeneseném smyslu i *pasivní, trpělivý člověk*. V náboženských souvislostech se v češtině užívá slova *Beránek* a proto jej používám i zde. - Pozn. překl.

jeho materii, nýbrž na fantom.) Proto není oněch pět znamení fantomu od začátku žádných pět ran, nýbrž to jsou brány, jimiž září do světa síly Kristovy.

V tomto ohledu je zvláště důležité rozlišovat mezi viditelně krvácejícími ranami těla na kříži a mezi znameními na těle zmrtvýchvstalého Krista, znameními vnímatelnými jen nadsmyslově. Neboť první z nich patří ještě ke starému světu, který náleží dějem Zmrtvýchvstání definitivně minulosti. Znamení ve fantomu se naproti tomu stávají východiskem, původem zcela nového světa, který začal Zmrtvýchvstáním Kristovým. V člověku, který do sebe v budoucnosti přijme síly fantomu, stane se těchto pět znamení novými nadsmyslovými orgány, jimiž bude vnímat duchovní svět ve stálém spojení s Kristem.

V meditatívni průpovědi z přelomu r. 1912/1913 poukázal Rudolf Steiner na těchto pět sil.

<i>„Es offenbart die Weltenseele sich Am Kreuze des Weltenleibes. Sie lebet funfstrahlig leuchtend Durch Weisheit, Liebe, Willenskraft Durch Allsinn und durch Ichsinn Und findet so Den Geist der Welt in sich. “</i>	<i>„ Zjevuje se světová duše na kříži světového těla. Žije, záříc v pěti paprscích, moudrostí, láskou, silou vůle smyslem pro veškerenství a smyslem pro Já a nachází tak Ducha světa v sobě. “</i>
--	---

Tato slova se vztahují nejprve na obraz, který zprostředkoval Plato z dávného mysterijního vědění v *Timaiovi*. V tom je prorockým způsobem obsaženo to, co se mělo mystériem Golgoty stát mystickou skutečností světových dějin. Rudolf Steiner o tom píše: „Plato vypráví přece to, co je makrokosmické: Bůh rozeplal světovou duši na světové tělo *ve tvaru kříže*. Tato světová duše je Logos. Má-li se Logos stát tělem, musí opakovat v tělesném bytí kosmický světový proces. Musí být přibit na kříž a vstát z mrtvých“ (GA 8, kap. „Křesťanství a pohanská moudrost“; kursivoval Rudolf Steiner).

Za pomoci této průpovědi si můžeme představit vyzařování morálních sil z Kristova já pěti branami Těla Zmrtvýchvstání takto: Láska září branou srdce; oběma horními branami září síla vůle a moudrost; a oběma dolními září síly, které současně uchopují a pronikají podstatu Já a světa.

Aby se lépe pochopila komplikovaná skutečnost Zmrtvýchvstání, musí se zde ještě jednou krátce poukázat na něco, co bylo již podrobně charakterisováno na jiném místě. (24) Poté co byl Rudolf Steiner poukázal v říjnu 1911 v cyklu *Od Ježíše ke Kristu* tak silně na Zmrtvýchvstání v *těle*, mluvil jen o dva a půl měsíce později, v lednu 1912 v Mnichově, znovu o mystériu Zmrtvýchvstání, nyní však vesměs nikoli již o Zmrtvýchvstání ve fysickém těle, nýbrž o Zmrtvýchvstání v těle

éterickém. V této přednášce se mluví jednoznačně o tom, že apoštolově viděli po Zmrtvýchvstání „éterické tělo zhušťující se až k fyzické viditelnosti“ (GA130,9. 1. 1912). „Takže byl zmrtvýchvstalý Kristus zahalen éterickým tělem zhuštěným až do fyzické viditelnosti“ (tamtéž). (25) Nebo, jinými slovy, zhuštěné tělo éterické bylo nesené Tělem Zmrtvýchvstání jako jakási jeho zevní schránka. Jen v této přednášce popisuje Rudolf Steiner na základě svého duchovního bádání událost s nevěřícím Tomášem, který žádal, aby mohl vložit své prsty do ran Zmrtvýchvstalého. V tomto ohledu dává Rudolf Steiner rozhodující poukaz. *Rány v těle Kristově nezůstaly ve fantomu, nýbrž jen ve zhuštěném éterickém těle.* (26)

Rudolf Steiner na to poukazuje mocnými slovy dále uvedenými, jako kdyby tím chtěl opravit podstatný omyl: „Ale někdo by mohl říci: Zmrtvýchvstalý, který se ukázal učedníkům, vybídl Tomáše, aby sáhl svými rukama do ran. Tu bychom musili předpokládat, že tu tyto rány ještě byly, že snad Kristus přišel k učeníkům v tomtéž těle, které se rozpadlo v prach. Nikoli!“ (GA 130, 9. 1. 1912). Neboť co Tomáš prožil jako rány, to se netýkalo fantomu fyzického těla Zmrtvýchvstalého, nýbrž „zhuštěného těla éterického“. Tak se Tomáš ve skutečnosti dotkl zhuštěných míst na *éterickém těle* Zmrtvýchvstalého (éterických Jizev“, jak je Rudolf Steiner nazývá), které byly vznikly na místech ran tělesných. Fantom sám jich byl zcela prost.

V téže přednášce se také Rudolf Steiner zmiňuje, že ve scéně v Emauzech (Lukáš 24, 30-31) zmrtvýchvstalý Kristus před apoštolů jedl, avšak nikoli způsobem fyzicko-smyslovým, nýbrž čistě éterickým. „Nacházíme ji [scénu v Emauzech] v evangeliu líčenu tak, že se neodehrává obyčejné přijímání potravy, nýbrž rozpuštění toho, co bylo požit, bezprostředně éterickým tělem, silami Kristovými, *bez spolupůsobení těla fyzického*“. (27) Toto přijímání potravy se dělo přímo tělem éterickým, *nikoli* fantomem, který byl také v tomto případě nedotčen jakoukoli pozemskou materií. Můžeme také říci, že se pro Zmrtvýchvstalého stalo každé přijímání potravy čistou transsubstanciací, jak to byl učinil pro apoštolů při Poslední večeři jako jakýsi praobraz. (28)

Tím poukazuje Rudolf Steiner na důležitou skutečnost, že se člověk také v budoucnosti, když zduchovnění jeho těla spojením s Tělem Zmrtvýchvstání dále pokročí, nezřekne přijímání potravy, nýbrž je naopak pozvedne do vyšší, éterické roviny, takže může dále pokračovat proces zduchovňování Země. (29) Tím se řeší zdánlivý rozpor, že Rudolf Steiner, poté co byl poukázal na to, že fantom nepotřebuje a nesnáší žádnou potravu (viz GA 131, 12. 10. 1911), přece potvrdil skutečnost, že Zmrtvýchvstalý před svými učedníky jedl. Neboť tím chtěl poukázat na další význam lidské potravy, byť v této proměněné (éterisované) formě.

Vrátíme-li se k souvislosti, o níž byla řeč prve, nesmíme ani při popisech Rudolfa Steinera tam uvedených předpokládat hned nějaký rozpor, nýbrž si musíme vzít dost času, abychom zjistili - zabýváme-li se důkladně příslušnými výroky -, že zde

jde (jakož i při fantomu a Těle Zmrtvýchvstání) o různé aspekty procesu nanejvýš komplikovaného, který může být sotva pojat do lidských slov.

Tak poukazuje Rudolf Steiner také později na to, že v mystériu Golgoty nebylo objektivně zachráněno jen *fysické tělo*, nýbrž také *éterické tělo* člověka. „Mystériem Golgoty se nejprve stalo vše pro fysično-éterično lidstva“, neboť „pro fysické a éterické tělo byla událost Golgoty uskutečněna všelidsky /allmenschlich/“ (GA 224,7.5.1923). (30)

Abychom lépe porozuměli podstatě tohoto zachránění, musíme mít ještě na zřeteli toto: Jako se stává nadmyslová forma fysického těla vnímatelnou pro smysly jen tím, že je vyplněna materií, tak vstupuje do zevního projevu také éterické tělo člověka tekutinami lidského těla. To je doloženo především tou skutečností, že jsou všechny tekutiny v člověku ve stálém pohybu. A rytmický pohyb je nejdůležitějším znamením éterického těla. Z toho vyplývá, že se toto tělo manifestuje především krví, protože krev podléhá ze všech tekutin v lidském organismu nejvíce rytmickému elementu. (31)

Poté co jsme poukázali na tento vztah, můžeme chápat novým způsobem tajemství událostí Velkého pátku. Neboť tehdy přijal ne pouze člověk, nýbrž celá Země jako živoucí bytost *kosmické svátostné přijímání*, a to doslovně smyslu.⁷ Nejprve přijala do sebe Země sama krev Ukřižovaného (32) a tím také síly Jeho éterického těla. Pokud krev tekla z ran, to značí zůstala až do konce v pohybu, bylo s ní spojeno éterické tělo. Poté přijala Země také tělo Ukřižovaného. Jak sděluje Rudolf Steiner v Pátém evangeliu, bylo tělo po smrti Krista Ježíše snato s kříže a položeno do hrobu. (33) Následkem zemětřesení vznikla pak v zemi štěrbina, do níž bylo tělo přijato. (Viz GA 148,2. 10, 1913.) Tím byla materie Ježíšova těla spojena se Zemí. (34)

Že zde šlo nikoli o fantom, nýbrž jen o materii, která jej předtím vyplňovala, vyplývá ze sdělení Rudolfa Steinera, „že po třech létech bylo celé tělo Ježíše z Nazaretu něčím, co stálo již na hranici, že bude mrtvolou, a bylo právě jen drženo pohromadě mocí makrokosmické bytosti Kristovy“ (GA 130, 9. 1. 1912). Stav mrtvolky spočívá právě v tom, že je opuštěna fantomem a proto je již na začátku procesu rozpadání. Toto oddělení fantomu od materie původně jej pronikající bylo ale absolutně nutné pro jeho obnovení v původní čistotě silou Kristovou. To se stalo ještě před smrtí na kříži. (Viz slova Rudolfa Steinera na str. 20.) Z tohoto důvodu by se nebylo mohlo v takovém těle zdržovat žádné lidské já ani na okamžik. Neboť „obyčejná lidská duše by je byla ihned cítila od sebe odpadat“ (tamtéž). Jinými slovy, takový člověk by byl ihned zemřel. „Toto tělo dospělo ke hranici rozpadu, když nastalo mystérium Golgoty“ (tamtéž). Poté co byli Josef z Arimatie a Nikodém to tělo - již bez fantomu - pomazali zvláštními „vonnými mastmi“

(tamtéž) a položili do hrobu, „tu stačilo jen zcela málo, aby se toto tělo rozpadlo v hrobě v prach. To, co bylo položeno do hrobu, to se rozpadlo v prach“ (tamtéž). Potom „se rozštěpila [následkem zemětřesení] země, prach mrtvoly do ní padl a spojil se s celou substancí Země“ (tamtéž). Tím je řečeno, že bylo nikoli tělo, nýbrž jen jeho materie (bez fantomu) ve stavu nejjemnějšího prachu (vlastně již jako zcela zduchovněná materie, která se takřka již neskládala z ničeho materiálního), - že to bylo přijato Zemí a tím se spojilo s její „celou substancí“. Rudolf Steiner označuje tyto duchovní skutečnosti, které našel, jako „nejnovější okultní bádání“ (tamtéž).

Tak byl tím, že Země byla do sebe přijala materii Ježíšova těla, položen základ toho, co Rudolf Steiner popisuje takto: „Pravdu poznáme teprve tehdy, když vidíme v každém atomu ⁸ [materie Země] část Kristova ducha, který je od té doby [od mystéria Golgoty] v ní. ... Až do atomu se Země skládá z života od té doby, co ji Kristus pronikl“ (GA 112, 7. 7. 1909) Proto bude v budoucnosti pravá věda vždy více zdůrazňovat: „Materie je vybudována v tom smyslu, jak ji Kristus [po mystériu Golgoty] uspořádal!“ (GA 15, kap. ni; kursivováno Rudolfem Steinerem).

Jako se spojila s celou Zemí materie těla, tak také krev Ukřižovaného. O substancii této krve sděluje Rudolf Steiner: „A když [krev] vytékala [z ran] a proudila do země, byla naší Zemi dána substance, která byla, spojivši se se Zemí, událostí, jež je tím nejvýznamnějším pro všechny další časy Země a která také mohla nastat jen jednou. Co se stalo s touto krví v následujících dobách? ... Tato krev prodělala během evoluce Země proces éterisace. ... *Éterické tělo Země je prostoupeno tím, co se stalo z krve, která tekla na Golgotě* (GA 130, 1. 10. 1911). Tato „éterisace“ Kristovy krve uvnitř Země se stala možnou jen tím, že síly éterického těla Krista Ježíše zůstaly s touto krví také nadále spojeny. Proto také mluví Rudolf Steiner o „novém éterickém těle“, do něhož se Kristus oděl po svém Zmrtvýchvstání (GA 130, 9. 1. 1912).

Tak se skládá *kosmické svátostné přijímání*, které Země přijala o Velkém pátku, ze dvou částí: z materiálních částí těla, které pronikly celou substancí Země, a z éterisované krve, která prostoupila éterické tělo Země.

Na tomto místě vyvstává nyní otázka: Proč měla Země vůbec zapotřebí tohoto dvojího svátostného přijímání krve a těla? Odpověď spočívá v té skutečnosti, že v době přelomu věků bylo spojení Země s duchovními silami kosmu stále více ustupovalo. To bylo nevyhnutelné, aby mohl být položen základ lidské svobody. Neboť kdyby byli lidé vnímali tyto síly nadále tak přímo v přírodě, jak tomu bylo na příklad ještě na staré Atlantidě, nemohli by se nikdy stát svobodnými bytostmi. Proto se musila Země oddělit od duchovních sil kosmu, od sil sedmi planet a dvanácti směrů zvířetníku. Tím byla odloučena od sil svého původu a byla by

○
Domnívám se, že zde Rudolf Steiner užívá slova „atom“ nikoli ve smyslu současné fyziky (která má hypotetickou představu, že se každý atom podobá jakési malé „sluneční soustavě“), nýbrž ve smyslu nejmenší částice hmoty. - Pozn. překl.
musila, kdyby se nebylo stalo nic dalšího, kráčet vstříc své pozvolné smrti. Tento

proces smrti se však měl na přelomu věků obrátit. Do Země musily vplynout nové síly, které zaručovaly její obnovené spojení s duchovním světem planet a zvířetníku. A právě to se stalo zcela zvláštním způsobem o Velkém pátku díky kosmickému svátostnému přijímání.

Abychom tento proces ještě lépe pochopili, musíme se znovu věnovat absolutní jedinečnosti tříletého života Kristova v těle Ježíšově. Neboť zásadní rozdíl Jeho života ve srovnání s pozemským životem všech ostatních lidí spočíval v tomto: Hvězdná konstelace, která se u obyčejného člověka ukazuje v okamžiku narození, se do něho vtiskuje a působí nezměněně během celého života. Naproti tomu se u Krista Ježíše měnilo působení hvězdné konstelace každým okamžikem, takže byl vždy v souladu s celým kosmem.

Pozorujeme-li to z duchovní stránky, znamená to toto: Každý člověk, který se inkarnuje na Zemi (také Ježíš z Nazaretu), vytváří ve svém bytí před narozením nejprve duchovní zárodek svého pozdějšího fyzického těla z dvanácterych sil zvěrokruhu - a poté zárodek svého těla éterického ze sedmera sil planet. Proto je fyzické tělo rozčleněno na dvanáct článků (od Berana v horní části hlavy až po Ryby v chodidlech) a ponechává si, podobně jako stálice na nebi, svou pevnou podobu v prostoru. Naproti tomu je tělo éterické v permanentní rytmické změně, jejíž původ je v pohybech sedmi planet, a proto může být označeno jako sedminásobně rozčleněné časové tělo člověka.

Přijde-li nyní člověk narozením k Zemi, je mu během inkarnačního procesu vtisněna konstelace stálic a planet, jak se v tomto okamžiku ukazuje, až do nejjemnějších struktur /Ausgestaltungen/ jeho mozku a zůstává s ním během celého života nezměněně spojena jako vzpomínka na jeho kosmické bytí. To je to, co tvoří podstatu lidského horoskopu. „A kdybychom fotografovali mozek nějakého člověka v okamžiku, kdy se narodí, a kdybychom pak také fotografovali nebeský prostor, který je přesně nad místem narození tohoto člověka, ukázal by tento obraz zcela totéž jako lidský mozek. Jak jsou jisté části uspořádány v něm, tak také v nebeském obraze hvězd“ (GA 15, kap. III).

To, co pak zůstává u obyčejného člověka až do jeho smrti nezměněno, bylo u Krista Ježíše během tří let jeho pozemského života podrobena stále proměně. Tím vznikla ojedinělá situace, kterou charakterisuje Rudolf Steiner těmito slovy: „Vždy byl Kristus pod vlivem celého kosmu, neučinil ani krok, aniž do něho působily kosmické síly. Co se zde odehrávalo u Ježíše z Nazaretu, *bylo neustálým uskutečňováním horoskopu*; neboť v každém okamžiku se dělo to, co se jinak děje jen při narození člověka. ... Co tu kráčelo po Zemi jako bytost, to ovšem vyhlíželo jako jiný člověk. Ale účinné síly v této bytosti byly silami kosmickými, které přicházely ze Slunce a z hvězd; ty řídily tělo“ (tamtéž). - „Celý *Duch kosmu*“ nebo „celková bytost světa, s níž Země souvisí“ (tamtéž) spolupůsobila na tomto jedinečném pozemském životě.

Tímto způsobem byl během tříletého života Krista Ježíše na Zemi v jeho fyzickém a éterickém těle stále činný „Duch celého kosmu“ (tamtéž), nebo, jinými slovy, duchovní síly stálic (především zvětrníku) a duchovní síly planet. To znamená, že vztah k duchovnímu kosmu, který se u všech jiných lidí po jejich pozemském zrození přerušuje, existoval u Krista Ježíše nepřetržitě od křtu v Jordánu až k mystériu Golgoty, aby přešel o Velkém pátku, když se uskutečnilo kosmické svátostné přijímání, do Země. Tím dosáhla Země nového spojení s celým duchovním kosmem a současně se svou vlastní kosmickou budoucností. Rudolf Steiner popisuje tento proces takto: „Co vplyne u jiného člověka do pozemského bytí s narozením [a pak přestává], to vplývalo do Krista Ježíše v *každém okamžiku* [jeho pozemského života], A když se uskutečnilo mystérium Golgoty, přešlo to, co bylo vzářílo z celého kosmu, do duchovní substance Země“ (tamtéž; kursivoval Rudolf Steiner).

V dřívějších přednáškách líčí Rudolf Steiner tento proces častěji v mohutné imaginaci, která poukazuje na jeho kosmickou dimenzi. Kdyby byla nějaká bytost, obdařená jasnovídnými silami, zřela auru Země od její pradávne minulosti až k přelomu věků, byla by zjistila, že se Země průběhem času stále více ztemňovala. Toto ztemňování bylo právě znamením, že se oddělovala od kosmických sil svého původu. Pak ale nadešel okamžik, kdy se celá aura Země náhle zcela změnila. Její ztemnění zmizelo, a ona byla naplněna novým světlem a podivuhodnými barvami. Zárodek nového Slunce v ní zazářil jako hvězda. A potom poukazuje Rudolf Steiner na to, v kterém přesně okamžiku se aura Země změnila. Byl to ten okamžik, kdy stékala krev z ran Spasitele do země, (35) čímž započalo velké kosmické svátostné přijímání Země.

Zvláště působivě líčí Rudolf Steiner rozzáření této nové hvězdy v přednášce z 1. dubna 1918. Poté co popsal barvy zemské aury jako Východní Zemi zářící modravě-nafialověle a Západní Zemi zasvítávající červenavě-žlutavě, zakončuje tuto imaginaci těmito slovy: „Duchovně, pozorováno z vesmíru, byla událost Golgoty zazářením zlaté hvězdy v modré zemské auře východní poloviny Země“ (GA181).

*

Toto kosmické svátostné přijímání došlo svého přímého výrazu také v nových mystériích. Tak je nacházíme vtom, co předal Rudolf Steiner anthroposofickým posluchačům ve své poslední přednášce, kterou mohl konat v prvním Goetheanu, jakožto mantrickou průpověď kosmického svátostného přijímání lidstva. Neboť jen několik málo hodin po skončení této přednášky se stavba stala obětí plamenů. Přesně vzato založila zločinná ruka požár již před přednáškou Rudolfa Steinera. Jelikož se však plameny zprvu šířily mezi dvojími stěnami stavby, takže kouř pronikal po řadu hodin jen do mezíprostor stěn a obou kopulí, nebylo založení požáru odkryto hned. Až když byl kouř vyplnil všechny tyto prostory, začal pronikat ven, čímž bylo teprve možno požár odhalit. Poté byl Rudolf Steiner zavolán k požáru ze

svého domu, vily Hansi. - Z průběhu toho dění lze seznat, že když Rudolf Steiner zakončoval svou přednášku slovy o kosmickém svátostném přijímání, byla stavba na celé periferii mezi stěnami již zcela v plamenech. Tím bylo, jakoby v posledním okamžiku, uskutečněno světověhistoricky to, co se až dosud nebylo mohlo stát. Neboť ač byla stavba v té době již téměř dokončena, odkládal Rudolf Steiner přece stále znovu její otevření. (36) Později, po požáru, zdůrazňoval jednoznačně, že žádnou z devíti větších anthroposofických akcí či programů /Veranstaltungen/, které se byly v té stavbě konaly, nebylo možno pokládat za vlastní (esoterické) otevření té budovy, za zahájení její činnosti. (37)

A nyní se požárem uskutečnilo zasvěcení té stavby způsobem zcela zvláštním. Obklopen ohněm stál tu Rudolf Steiner jako velekněz v kosmickém kultu a pronášel ve Velkém sále prvního Goetheana slova kosmického svátostného přijímání, v nichž spolupůsobil „celý duch kosmu“. Pronášel tato slova ve Velkém sále prvního Goetheana, které bylo krátce poté přijato v éterickém kosmu se všemi svými formami pohlcenými ohnivým mořem. Tímto způsobem vykonal Rudolf Steiner pro tu stavbu to, co označil na konci své přednášky jako „kosmický kult“, který se v tomto okamžiku stal *novým křtem*, jež byl ještě prorocky zvěstoval Jan Křtitel jako Kristův křest ohněm a duchem. (Viz Lukáš 3,16.) (38)

Rudolf Steiner uvedl tu mantrickou průpověď kosmického svátostného přijímání těmito slovy: „Odevzdán vševládě světového bytí, kosmického bytí jej [člověka] obklopujícího, může člověk prožít to, co se jeho prostřednictvím vykonává ve velkém chrámu kosmu jako transsubstanciací, když v něm stojí způsobem čistě duchovním, přinášeje oběť“ (GA 219, 31. 12. 1922). (39) Pronášeje tato slova, stál Rudolf Steiner uprostřed hořícího Goetheana sám jako „obětující bytost“ a konal ve smyslu nejvyšší obětní služby kult v chrámu kosmu. Doprovázel tento děj dalšími slovy: „Svět se stává chrámem, svět se stává domem Božím. Poznávající člověk se stává, když se vzchopí v citění a chtění, obětující bytostí. Základní vztah člověka ke světu stoupá od poznávání vzhůru ke světovému kultu, ke *kosmickému kultu*“. A tento kult pak Rudolf Steiner spojuje s tím, co je vlastním posláním anthroposofie: „Aby se vše to, co je naším vztahem ke světu, poznávalo nejprve jako kosmický kult v člověku, to je první začátek toho, co se musí stát, máli anthroposofie uskutečňovat ve světě své poslání.“

Celé vylíčení kosmického kultu pak kulminovalo v mantrických slovech kosmického svátostného přijímání, která pronesl Rudolf Steiner na konci přednášky slavnostním způsobem:

„Es nahet mir im Erdenwirken,	„Mně v pozemském se blíží působení,
In Stoffes Abbild mir gegeben,	to v látky otisku mi dána, hvězd
Der Steme Himmelswesen:	nebeská bytostnost:
Ich seh' im Wollen sie sich	Já zřím ji, jak se, milující, ve chtění
liebend wandeln.	mění.

Es dringen in mich im Wasserleben,	
In Stoffes Kraftgewalt mich bildend,	Ve vody žití do mě pronikají, mě
Der Steme Himmelstaten:	ztvárnějící v látky síle, hvězd na
Ich seh' im Fühlen sie sich	nebesích skutky:
weise wandeln.“	Já zřím, jak v cítění ⁶ se moudře mění.“

Heinz Müller popisuje ve svých Vzpomínkách závěr této přednášky, který směl sám spoluprožít: „Slavnostní ráz, naléhavost jeho řeči se během přednášky stupňovala. Člověk měl pocit: Zde celebruje velký zasvěcenec kult budoucnosti, kosmický kult lidstva. Poté co byl pronesl průpovědi ještě jednou, odstoupil v největší skromnosti s pódiu stranou, a tak bylo také samozřejmé, že nikdo netleskal, což bývalo při jiných přednáškách naprosto běžné. Obě průpovědi stály ještě, napsány jeho krásným rukopisem, na obou tabulích, když jsme my, staří a mladí, vycházeli hluboce dojatai do silvestrovské noci s jasnými hvězdami.“ (40)

Ve svých pokynech, jak zacházet s těmito průpověďmi, zdůrazňuje Rudolf Steiner zvláště školicí cestu, kterou inauguroval, cestu, která vede stupni imaginace, inspirace, intuice. Neboť teprve nyní vyjevuje velké tajemství a poslední určení této cesty, která by chtěla vést dnešního člověka k pravému poznání duchovního světa: „Tak je spirituální poznání skutečným svátostným přijímáním⁷, začátkem kosmického kultu přiměřeného pro současné lidstvo“ (GA 219, 31. 12. 1922). Tím je člověk povolán, vykonáváje kosmické svátostné přijímání, dosahovat pevnými částmi své potavy nového spojení ke světu stálic a tekutými částmi nového spojení s duchovními silami planet. Obojí tyto části jsou na cestě nadsmyslového poznání transsubstancionovány, předpodstatňovány láskou ve chtění a moudrostí v cítění a tím se stávají základem budoucího zduchovnění Země. Že se to vůbec stává možným, je důsledkem velkého kosmického svátostného přijímání Země o Velkém pátku. Neboť jen tím jsou vůbec obsaženy v pevných částech potavy duchovní síly stálic a v tekutých částech duchovní síly planet.

6

Výrazy „ve chtění“ a „v cítění“ jsou zde míněny v šestém pádu, nikoli ve čtvrtém. - Pozn. překl.

[^] Viz překladatelovu poznámku pod čarou č. [^].

O rok později poukázal Rudolf Steiner na to, že jeho poslední přednáška v prvním Goetheanu byla v plném souladu, v harmonii s formami té stavby. (Viz GA 233, 31. 12. 1923.) Tím poukázal na tajemství úzkého vztahu, shody mezi mantrickou průpovědí kosmického svátostného přijímání a nejnaternější bytostnou podstatou prvního Goetheana. Tento vztah není nikterak pouze symbolický, neboť ona stavba byla skutečně vybudována podle principu duchovního svátostného přijímání. Tak se vyjevoval v prostoru větší kopule princip sedminásobné planetární evoluce a v prostoru menší kopule dvanáctý princip hvězdného světa (zvířetníku). Tímto způsobem byl v té stavbě s dvěma kopulemi doveden ke zjevení „celý duch kosmu“. (GA 15, kap. III) Ave velkém obličejí v červeném okně byl zpodoběn člověk jako celebrující ve velkém chrámu kosmu. (41)

V návaznosti na tuto stavební myšlenku prvního Goetheana mohl nyní Rudolf Steiner vyslovit v poslední přednášce ona mantrická slova uprostřed prostoru, který byl již neviditelně obklopen plameny. Tím odhalil vlastní určení této stavby jako obrazu „velkého chrámu kosmu“, v němž by byl měl být celebrován - po jeho zasvěcení a esoterickém zahajovacím otevření - „kosmický kult“ jakožto vlastní poslání anthroposofie. Jinými slovy: Ta stavba ve své celistvosti měla vést moderního člověka k pravému kosmickému svátostnému přijímání. To dosvědčil Rudolf Steiner sám o rok později, pohlížeje zpět na onen požár: „Tím se vlastně právě *onoho večera* bezprostředně navázalo na to, čemu přece měla být naše stavba Goetheana celou svou bytostnou podstatou věnována“ (GA 233, 31. 12. 1923).

Kdyby se bylo první Goetheanum mohlo dokončit, byla by se uskutečnila kulminace kosmického svátostného přijímání vnitřním spojením návštěvníka s Representantem lidstva v malé kopuli. Tato vznešená postava by byla - jako duchovní Slunce, obklopené dvanácti hvězdami - přicházela člověku vstříc z východu (to znamená z duchovního světa). Rudolf Steiner na to poukazuje těmito slovy: „V Efesu socha bohů; zde v Goetheanu socha člověka, socha Representanta lidstva, Krista Ježíše, v němž jsme zamýšleli, *ztotožňujíce se s ním*, ve vsí pokoře se rozplynout /aufgehen/ v poznání tak, jako se kdysi svým způsobem ...rozplývali žáci Efesu v Dianě z Efesu“ (GA 233, 31. 12. 1923). K takovému „ztotožnění se“ s nejvyšším ideálem lidstva, kteiy je také ideálem kosmického svátostného přijímání, mělo vést první Goetheanum lidí současnosti. Jinými slovy: Šlo v něm o prožívání duchovního kosmu, v němž se stává možným setkání s Kristem ve vlastním já.

Nyní bylo toto zasvěcení prvního Goetheana přijato duchovním světem jako křest ohněm a duchem, přijato spolu s podstatou *kosmického svátostného přijímání*, aby je poté Rudolf Steiner opět přijal z dalek kosmu v proměněné formě jako cestu *duchovního svátostného přijímání* a aby je při Vánočním sjezdu postavil do středu nových mystérií.

Na tuto mohutnou metamorfosu poukázal Rudolf Steiner na konci Velikonočního

sjezdu 1924: „Co bylo předtím více či méně věcí Země, co bylo jako věc Země vypracovááno, založeno, to bylo těmi plameny vyneseno ven do světových dálek. Smíme, právě proto, že nás stihlo toto neštěstí, poznávající následky tohoto neštěstí, říci: Nyní chápeme, že smíme zastupovat nikoli pouze věc Země, nýbrž věc dalekého éterického světa, v němž žije duch. Neboť věc Goetheana je věcí dalekého éteru, v němž žije moudrost světa naplněná duchem. Bylo to vyneseno ven, a *my se smíme proniknout impulsy Goetheana přicházejícími sem z kosmu*“ (GA 233a, 22. 4. 1924). Avšak spolu s formami té stavby byla vynesena do éterických dálek kosmu také ona mantrická průpověď kosmického svátostného přijímání, aby byla potom odtamtud opět přijata Rudolfem Steinerem jako mantrický základ pro svátostné přijímání duchovní.

O Meditaci Základního kamene, která znamená meditatívni spojení k Tělu Zmrtvýchvstání a tím tvoří první část duchovního svátostného přijímání, se mluvilo již dále výše (viz str. 12). Jak je tomu ale s druhou částí tohoto duchovního přijímání, s krví, resp. se silami zmrtvýchvstalého Těla éterického? Také na tuto otázku nacházíme jasnou a vyčerpávající odpověď v tom, jak bylo uskutečněno založení nových mystérií na Vánočním sjezdu. Jak jsme se již zmínili, patří k éterickému tělu bezpodmínečně podstata rytmu, jehož původ je v pohybech sedmi planet, pročez má také sedmerou strukturu. Přihlížíme-li k tomu, pochopíme, proč dal Rudolf Steiner při Vánočním sjezdu členům ne pouze Meditaci Základního kamene jako duchovní základ nově založené Anthroposofické společnosti, nýbrž také jejích *sedm rytmů*¹¹, které esotericky vyplňovaly další dny toho shromáždění. Neboť tyto rytmy tvoří most k prožití éterického těla Zmrtvýchvstalého. Tímto způsobem je v Meditaci Základního kamene s jejími sedmi rytmy dána plně platná cesta duchovního svátostného přijímání jakožto pokračování a metamorfosa podstaty svátostného přijímání kosmického, poté co je byl Rudolf Steiner přijal v této proměněné formě z dálek éterického kosmu.

Můžeme proto říci: Jako byly o Velkém pátku (42) přijaty Zemí krev a tělo Krista Ježíše, aby se pak zjevily o velikonočním ránu jako Tělo Zmrtvýchvstání a jako éterické tělo Zmrtvýchvstalého, jež bylo zhuštěno až do fyzické viditelnosti, tak vyšla v nových mystériích mantrická slova kosmického svátostného přijímání ven do dálek kosmu a vrátila se zpět svobodným tvůrčím činem jednoho člověka jako cesta k plně platnému svátostnému přijímání duchovnímu. Tak se zrcadlí makrokosmos v mikrokosmu a božský čin v činu lidském, v činu Rudolfa Steinera.

¹¹ Připomeňme, že Rudolf Steiner pronášival během Vánočního sjezdu každého dne Meditaci Základního kamene v určitých výňatcích nebo i obměnách. Tyto varianty či výňatky z té Meditace nazývá poněkud překvapivě „*rytmy*“. Až zde se dovídáme, proč je nazýval právě „*rytmy*“. - Pozn. překl.

Rozdíl však spočívá v tom, že na přelomu věku vedla cesta Kristova na Bílou sobotu

mezi událostmi o Velkém pátku a Zmrtvýchvstáním o velikonoční neděli do hlubin Země. (43) Když se však konal tento kosmicko pozemský obřad /Handlung/, stoupaly ty impulsy s plameny stavby vzhůru do kosmických dálek, aby vytvořily, vracejíce se odtamtud zpět, na Vánočním sjezdu základ nových mystérií.

Již v cyklu *Od Ježíše ke Kristu* poukázal Rudolf Steiner zcela jasně na budoucí význam duchovního svátostného přijímání: „A v tom směru má působit anthroposofie (44): pojímat v duchu samém něco konkrétního, něco reálného. Tím, že ... lidé dozrají meditací, koncentrací a vším, čemu se učíme jako poznatkům vyšších světů, že dozrají k tomu, ... aby se ve svém nitru pronikli elementem ducha, tím zažijí svátostné přijímání v duchu (45)“ (GA 131,13. 10. 1911). Tím učinil Rudolf Steiner rozhodující krok v dalším rozvíjení křesťanství na Zemi: 'Vytvořil přechod od svátostného přijímání rituálního k svátostnému přijímání čistě duchovnímu. Na co mohl poukázat velký křesťanský esoterik 12. století, Jáchym z Fiore (1130-1202), který mluvil o třech světověhistorických epochách, o epoše Otce, Syna a Ducha, na co mohl poukázat zprvu jen jakoby prorocky, totiž na nadcházející přechod od epochy druhé k epoše třetí, to vykonal Rudolf Steiner na Zemi skutečně založením duchovního svátostného přijímání. Neboť tím byl položen základ pro začínající epochu Ducha, v níž se stává možným nový, čistě duchovní vztah ke Kristově bytosti. Rudolf Steiner říká v tomto ohledu: „A právě tak, jako se vše vyvíjí pod křesťanským vlivem vzhůru od fyzického k duchovnu, tak se musí pod Kristovým vlivem nejprve vyvinout ty věci, které tu zprvu byly jako jakýsi most: Od fyzického k duchovnu se musí vyvíjet Večeře, aby vedla ke skutečnému spojení s Kristem“ (GA 112,7.7.1909).

Tohoto vnitřního spojení s Kristem lze pak dosáhnout tou cestou, která vede od podstaty svátostného přijímání kosmického k přijímání duchovnímu, jak bylo založeno na Vánočním sjezdu. Neboť cílem prvního z nich je zduchovnění Země a cílem druhého zduchovnění člověka. Obojí se uskutečňuje z jeho svobodné a samostatné vnitřní práce. To umožňuje uskutečnit „nejvyšší ideál lidského vývoje, který je pro člověka myslitelný: *zduchovnění*, kterého člověk dosahuje svou vlastní prací“ (GA 13, str. 413).

Porovnáme-li v tomto ohledu slova svátostného přijímání kosmického a duchovního, objevíme mocný krok, který se uskutečnil tím, že mantrická substance byla mezitím vystoupila vzhůru do výšin kosmu. Neboť ve formulacích svátostného přijímání kosmického jsou duchovní síly planet a stálic osloveny jen všeobecně, kdežto v přijímání duchovním jde o reálné duchovní bytosti, které působí *za* těmito kosmickými silami. A to je devět hierarchií, které jsou v Meditaci Základního kamene a v jejich rytmech nazývány svými jmény a jejichž činnost je za všemi planetárními sférami a celým hvězdným kosmem.

Co dal Rudolf Steiner v nových mystériích všem lidem dobré vůle jako moderní cestu k duchovnímu svátostnému přijímání a tím k plné skutečnosti Zmrtvýchvstání, bylo již po staletí předtím připravováno v nejužších kruzích a v přísně utajovaných školách esoterického křesťanství. V jeho dvou hlavních proudech byly oba ty elementy duchovního svátostného přijímání rozvíjeny zprvu odděleně. Tak bylo v centru grálských mystérií především svátostné přijímání krve Zmrtvýchvstaleho, resp. sil Jeho proměněného těla éterického, z něhož grálští rytíři čerpali při svých kultických obřadech životní síly pro své četné úkoly v lidstvu. (46)

Podobným způsobem pracovali později rosikruciani především na druhé části duchovního svátostného přijímání. V tom, co nazývali prací na kameni mudrců, hledali vědomý vztah k silám Těla Zmrtvýchvstání, jimiž se snažili změnit svou vlastní bytost až do jemnějších struktur. Tuto práci lze srovnat s proměněním uhlí v průzračný diamant. Proto náleží rosikrucianské průpovědi neoddělitelně k podstatě Meditace Základního kamene.

Co probíhalo po staletí odděleně, to mohl Rudolf Steiner v nových mystériích po prvé spojit a poté vynést z úzkých kruhů esoterických bratrstev do plné veřejnosti. Aby se to umožnilo, musila však nastat požárem prvního Goetheana, největší tragédií anthroposofického hnutí, teluricko-kosmická metamorfosa bytostné podstaty tohoto prvního Goetheana, jak to bylo popsáno výše. Tím prošlo určitým druhem smrti a zmrtvýchvstání, aby se tak vůbec umožnilo založení nových mystérií na Zemi v *této formě*.

*

Závěrem je ještě třeba se zmínit o nápadné souvislosti těchto událostí v anthroposofickém hnutí s tím, co se událo na přelomu věků. Tak musili apoštolové projít po smrti Krista Ježíše v tichých hodinách Bílé soboty strašně zdrcující náladou, kdy se jim celá budoucnost jevila jakoby zahalena do hustých mračen a v stísnující nejistotě. Così jako ohlas této nálady můžeme nalézt také mezi anthroposofy 1. ledna 1924, ráno po požáru Goetheana v Domachu.

Podáme zde dva obrazy z této doby. Jak známo, nechtěl Rudolf Steiner následujícího dne odříci žádnou z ohlášených přednášek a žádné z ohlášených představení. Tak připomenul tento den o rok později: „Jelikož jsme se, dokonce když venku planuly plameny, nedali zde vyrušit z pokračování práce ...“(GA233,1. 1.1924). Nyní bylo pro 1. leden plánováno mj. provedení Tříkrálové hry. Co se přitom stalo na začátku, popisuje Asja Turgeněva těmito slovy: „Počestní, moudří... ‘, až sem dospěl anděl v .Tříkrálové hře¹ ve své úvodní řeči zdravící publikum, pak mu selhal hlas. Mamě se o to pokusil ještě jednou, a pak tiše plakal, opřen o svou hůl, až našel sílu mluvit dále“. (47) V přeplněné truhlárně, která byla po noci, když vzplanul požár, ještě zaplavena vodou, ve zpusťšeném stavu, čekali všichni v naprostém tichu po delší dobu, až herečka konečně sebrala síly, a představení mohlo

pokračovat. V první řadě seděl Rudolf Steiner a hleděl mlčky na plačícího anděla, který snad byl jakoby obrazem toho, co v tomto okamžiku cítili nikoli jen lidé, nýbrž také andělé v duchovním světě. Nad tím vším vládla skutečná nálada Velkého pátku.

Druhý obraz navazuje na události z přelomu věků z jiné strany. Ze svých duchovních bádání v oblasti Pátého evangelia sděluje Rudolf Steiner, jak v době, kdy Kristus Ježíš umíral na kříži, pokrylo celé nebe „zatmění mračny“, takže bylo v místech pahorku Golgoty na krátkou dobu tak temno jako v noci. (48) Také kolem Dornachu se na několik dní změnila povětrnostní poměry následkem mohutného žáru, který vznikl požárem Goetheana. Celý ten pahorek halila hustá mlha, takže bylo možno si myslit, že tu ta stavba ještě v úplnosti stojí.

Margarita Vološina, která, přicházejíc z Ruska, přijela do Dornachu pro nějaké problémy s cestou teprve 2. ledna, popisuje tehdejší dojem: „Šla jsem přímo k té stavbě. Halila ji mlha. Přišla jsem zcela blízko k betonovému přízemí a viděla jsem, že vchodové dveře, vyřezávané ze dřeva, byly zcela neporušeny. Tedy bylo vše v pořádku! Pak jsem se pokusila proniknout skrz mlhu pohledem k vyššímu podlaží, ale nemohla jsem nic vidět. Šla jsem kolem stavby. Dřevěné budovy vedle ní byly intaktní, ale nyní - z východu - bylo možno vidět zřetelně skrz mlhu: Tu nahoře nebyly žádné kopule a žádné stěny, tu nebylo nic.“ (49)

A jak se na přelomu věků změnila nálada apoštolů po prvním setkání se Zmrtvýchvstalým a jak přešla v radost a jásání, tak se to rok po požáru podobně uskutečnilo také s náladou při Vánočním sjezdu, kterou lze popsat jen slovy Apokalypsy: „Aj, Já učiním vše novým“ (21, 5). Již ve své zahajovací přednášce 24. prosince hovořil Rudolf Steiner o tom, co očekával od členů především *pro tento sjezd*: „Především náladu a náladu a opět náladu“ (GA 260, 24. 12. 1923). Tuto zvláštní náladu charakterizuje v dalším jako nový začátek, budování směru do budoucna, jenž je naplněn radostí, obracení se k novým perspektivám lidstva a povznášející pocit spolupráce na cílech světa - nálada opravdu velikonoční!

Za tím vším však stála již uvedená metamorfosa prvního Goetheana, jehož požár označil jednou Rudolf Steiner jako smrt. („Goetheanum předtím zemřelo, odešlo smrtí pryč /ist hinweggestorben/“. (50)) Po této smrti se uskutečnilo o rok později zmrtvýchvstání Ducha Goetheana a on se objevil v zemské sféře při Vánočním sjezdu. Od té doby působí mezi lidmi jako duch nových mystérií, který proniká celé anthroposofické hnutí jakožto to, co Rudolf Steiner nazval „novým esoterickým rysem /Zug/“.

Na to poukazuje Rudolf Steiner také na konci velikonočního sjezdu 1924: „Potom, když to dokážeme, potom pocítujeme ve všem, co žije v anthroposofii. důležitou část. A tato důležitá část v ní, to je anthroposofická velikonoční nálada, ona anthroposofická velikonoční nálada, která tu nikdy nemůže být toho názoru, že duch umírá, nýbrž že, když zemře působením světa [je míněn Duch Goetheana], vstává vždy znovu z mrtvých. A tohoto zmrtvýchvstalého ducha, zmrtvýchvstalého

vždy znovu z věčných základů, toho se musí anthroposofie přidržovat“ (GA 233a, 22.4.1924).

Tato slova, která tvoří závěr přednášky, jež navazovala na eurythmické představení Meditace Základního kamene¹², vyvolávají jakoby ve zpětném pohledu vlastní náladu Vánočního sjezdu, jenž je povolán tvořit základ nových křesťanských mystérií. Proto můžeme říci: Jako nachází makrokosmos vždy znovu svůj obraz v mikrokosmu, tak se také zrcadlí velké události na přelomu věků v dějinách anthroposofického hnutí. Co změnilo před téměř 2 000 léty celé bytí, celý život Země a lidstva, to se opakovalo ve společenství anthroposofu, společenství ještě malém, v rovině jejich vědomí. Tím je poukázáno na podstatný základní rys nových mystérií, totiž na úkol pozvednout události na přelomu věků ve světle Michaelově do lidského vědomí, aby se pak toto vědomí oživilo cestou duchovního svátostného přijímání tak, že může do sebe přijmout skutečnost Zmrtvýchvstání.

K obsahu této kapitoly náleží ještě otázka, která bývala v tomto kontextu autorovi častěji položena: V čem vlastně spočívá rozdíl mezi vytvořením toho, co nazývali rosikruční *kamenem mudrců* (moudrosti), na který pohlíželi jako na svůj nejvyšší cíl, a mezi *kamenem lásky*, který vytvořil Rudolf Steiner při Vánočním sjezdu v duchovním světě hraničícím se Zemí? Odpověď na tuto otázku lze nalézt jen na základě výše vytyčeného rozdílu mezi fantomem a Tělem Zmrtvýchvstání.

F. W. Zeylmans van Emmichoven poukázal kdysi, nejspíše jako první, ve své knize *Základní kámen* na obrovský vývojový krok v esoterickém křesťanství, který byl učiněn přechodem od kamene mudrců ke kameni lásky. (Kapitola „Od kamene mudrců ke kameni lásky.“ (51)) To odůvodnění zde krátce podáme.

Pod vnitřní prací na kameni mudrců chápali rosikruční přitahování sil fantomu Zmrtvýchvstalého, nejprve ve své duši, v astrálním těle (stupeň imaginativní), pak v těle éterickém (stupeň inspirativní) a konečně v těle fyzickém samém, leč způsobem přísně duchovním (stupeň intuitivní). (52) Tak popisuje Rudolf Steiner čtvrtý stupeň rosikručního zasvěcení, který dnes odpovídá v moderním zasvěcení stupni intuice, těmito slovy: „Kámen mudrců je současně tím nejušlechtlejším, čeho si může člověk vydobýt, co člověk může učinit ze svého [fyzického] organismu, aby dospěl k vyššímu vývoji“ (GA 97, 16. 2. 1907). A podstatu toho kamene charakterizuje Rudolf Steiner takto: „Člověk kráčí v ústrety tomuto ideálu, aby budoval své tělo z uhlíku - obyčejné uhlí, loje kámen mudrců. Nebude to černé uhlí, nýbrž průhledný uhlík, jasný jako voda,

Je nejspíše míněno eurythmické ztvárnění této Meditace na jevišti. - Pozn. překl.
když se lidské tělo stalo hvězdným. Nejsou to jen chemické děje, nýbrž to jsou vysoké ideály. To rosikrucián postupně prodělává, a později k tomu vystoupí vzhůru

celé lidstvo“ (tamtéž).

Touto vnitřní prací se rosikruciani snažili nalézt bezprostřední napojení na fantom Kristův (resp. na fantomovou stránku Těla Zmrtvýchvstání), aby tím dospěli k takové formě lidského těla, která byla původně čistě duchovní, aby toto tělo opět odpovídalo rajsému stavu člověka.

Prvním člověkem, který dosáhl tohoto stupně v plném rozsahu, byl Christian Rosenkreutz ve svém zasvěcení ve 13. století, o němž sděluje Rudolf Steiner toto: „Po několika dnech se stalo tělo tohoto Třináctého zcela průhledným, a byl po celé dny jakoby mrtev“ (GA 130,27. 9. 1911). A poté co se byla jeho duše setkala v duchovním světě s Kristem a byla jím bezprostředně proniknuta, vrátila se do fyzického těla a uchopila je tak, „že toto oživení zcela průhledného těla nelze s ničím srovnat“ (tamtéž). Uvážíme-li nyní, že Rudolf Steiner zdůrazňuje u fantomu především kvalitu průhlednosti, pak můžeme správně pojmut podstatu tohoto dění. (53) Také se zmiňuje, že praví rosikrucianští alchymisté pracovali na základě vědění o tomto fantomu. (Viz GA 131,12.10.1911.) Neboť cíl jejich zasvěcení spočíval právě v tom, aby vytvořili „pouto přitahování“ mezi člověkem a fantomem, jenž byl znovu obnoven na pahorku Golgoty. (Viz GA 131,14.10.1911.)

V nových mystériích však musí přistoupit také druhý a budoucí aspekt Zmrtvýchvstání. Nebo - jinak řečeno - musí se doplnit cesta k alfa světového vývoje cestou k omega, aby mohla před lidstvo předstoupit *plná* skutečnost Zmrtvýchvstání: od starého Saturnu (fantomu) až k budoucímu Vulkánu (Tělu Zmrtvýchvstání).

Dnes žijeme v době, v níž může být lidem z inspirace Michaelovy, jenž již stojí jako arché¹³ na stupni, jehož lidstvo dosáhne až na Vulkánu, může být lidem zjeveno plné tajemství Těla Zmrtvýchvstání. To uskutečnil Rudolf Steiner nejen theoreticky, nýbrž také prakticky, a stalo se to založením cesty přístupné všem lidem, která vede ke sjednocení se silami Těla Zmrtvýchvstání.

Proto začlenil Rudolf Steiner do mantrické průpovědi, kterou uzavřel „Poslední promluvu“, slova o „světové době duchovního člověka“ (GA 238, 28. 9. 1924). Neboť dnes vsutku začala *tato* světová doba, v níž člověk může hledat a také nalézt vědomý vztah k Tělu Zmrtvýchvstání.

Základ pro tento vztah byl dán vytvořením Kamene lásky při Vánočním sjezdu. Každý člověk může tím, že zasadí tento Základní kámen lásky do půdy vlastního srdce, vybudovat vědomý vztah k němu a vstoupit také meditatívni prací na Meditaci Základního kamene na cestu, která ho vede k plné skutečnosti děje Zmrtvýchvstání.

^ Toto řecké slovo známe spíše v podobě množného čísla *archai* či *archeové*. Jsou to hierarchické bytosti nad archanděly a toto označení lze přeložit do češtiny jako *Prapočátky* či snad *Prapočátkové* /*Urbeginne*/. - Pozn. překl.

POZNÁMKY

Všechna zvýraznění (kursivování), také v citátech, jsou od S. O. Prokojjeva,} pokud není uvedeno jinak. Právě tak všechny doplňky v hranatých závorkách,

Všechny citáty z Bible, pokud není uvedeno jinak, jsou převzaty z Lutherova
1 překladu.

2 Viz S. O. Prokojjev, *Co je anthroposofie?*, Domach 2004

3 Viz S. O. Prokojjev, *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 3, „Rytmy Vánočního sjezdu“, Štuttgart 2002.

4 Caři Unger, *Co je anthroposofie?*, Domach 1996.

Viz GA 233a, 13. 1. 1924.

Viz o těchto stupních ve vývoji Anthroposofické společnosti v knihách S. O. Prokofjeva *Rudolf Steiner a založení nových mystérií*, kap. 3 „Cesta učitele lidstva“, Štuttgart 2007 a *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap.

1 „Životní cesta Rudolfa Steinera ve světle Vánočního sjezdu“

6 V GA 148; viz také GA 114 a GA 117.

7 Co znamenají takové svobodné Činy a jak mohou v člověku vzniknout, popsal Rudolf Steiner především ve své knize *Filosofie svobody*. - Viz k tomu knihu S. O. Prokofjeva *Anthroposofie a „Filosofie svobody“*. *Anthroposofie a její poznávací metoda. Kristologická a kosmicko-lidská dimenze „Filosofie svobody“*, Domach 2006; dále *Strážce prahu a „Filosofie svobody“*. *O vztahu „Filosofie svobody“ k Pátému evangeliu*, Domach 2007; a *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 7 „Filosofie svobody¹ a Vánoční sjezd“.

8 Jan 15, 26; 16, 13.

9 U E. Bočka „proměnění“. ³⁶

6. srpna se slaví svátek, který se nazývá německy „Verklärung Christi - Prozáření Krista“. V češtině je však obvyklý výraz pro tuto událost „Proměnění Páně“. Tuto událost ličí Matouš 17,2, Marek 9,2, a Lukáš 9,29. (Podle tradice se tato událost odehrála na hoře Tábor. V Bibli však není tato hora v této souvislosti jmenována, i když v jiných souvislostech ano.) - Pozn. překl.

- 10 U E. Bočka „vysokou silou“ - je míněna síla Zmrtvýchvstání.
- 11 Jeden z důvodů, proč se Rudolf Steiner v cyklu *Od Ježíše ke Kristu* ještě nezmiňuje o Těle Zmrtvýchvstání, spočívá v tom, že pro jeho charakteristiku bylo zapotřebí poznatků o trojčlenném fyzickém těle. Toto duchovní bádání však mohlo být uzavřeno až 1917.
- 12 A na jiném místě mluví Rudolf Steiner o tom, že já člověka dosáhne svého nejvyššího vývojového stupně teprve na Vulkánu: „Naše já je [na Zemi] mezi lidskými články ještě baby, miminko, je nejmladší. Toto já bude vytvořeno takové, jako je dnes vytvořeno fyzické tělo [které je dnes na čtvrtém stupni světové evoluce], teprve na Vulkánu, tedy poté, co proběhne vývoj Jupiteru a vývoj Venuše“ (GA 157a, 20. 11. 1915).
- 13 Ve své knize *Z akašické kroniky* píše Rudolf Steiner: „Po stupni Vulkánu se člověk bude ještě dále vyvíjet a vystoupí pak na ještě vyšší stupně vědomí ... jejichž popis je však zcela nemožný“ (GA 11, kap. „Život Saturnu“).
- 14 V kapitole II této knihy se líčí, jak máme co činit celkem s třemi proudy času: První je obyčejný, podle něhož žijeme ve všedním životě a podle něhož se píší dějiny; druhý je čistě nadmyslový, který plyne v opačném směru a v němž žijí hierarchie v duchovním světě. Tento proud proniká světovou evoluci, která se rozprostírá od budoucího Vulkánu až ke starému Saturnu. Pozorováno z hlediska tohoto druhého proudu obsahuje Tělo Zmrtvýchvstání obě popsání části: jednu, která je spojuje s minulostí, to znamená se starým Saturnem (fantom ve vlastním smyslu), a druhou, která v sobě nese síly budoucnosti, jež sahají až k Vulkánu. V dějinách křesťanství se v takovém případě obvykle používá formulace „nesmíšený a neoddělený“. Potom se Rudolf Steiner zmiňuje o ještě vyšším, třetím proudu, který plyne od věčnosti k věčnosti. Jeho původ je ještě před Saturnem, popř. po Vulkánu, v oblasti trvání. Z hlediska tohoto třetího proudu času se již fantom a Tělo Zmrtvýchvstání nejeví odděleně, nýbrž tvoří jednotu.
- 15 Především v těch viděních Kateřiny Emmerichové, která se vztahují na události z přelomu věků, se toto zlidštění ukazuje velmi silně. (Viz také Dodatek.)
- 16 Je příznačné, že nacházíme poukaz na vztah k Bohu Otci jen v Markově evangeliu, kde je vylíčena především kosmická stránka události na přelomu věků. (Viz GA 139.)
- 17 Jak se to konkrétně stalo, bude popsáno ještě dále v této kapitole.

- 18 V jistém ohledu byl fantom následkem přítomnosti Krista v těle Ježíšově
 ^ celou dobu oddělen od materiálních částí těla: „Fantom zůstal po celé tři
 roky nedotčen materiálními částicemi“ (tamtéž).
- 19 Z řečeného se také stává srozumitelným, proč slova vyslovená s kříže dolů: |
 „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ (Marek 15, 34; viz také GA| 139,
 23. 9. 1912) zazněla v duchovním světě jako: „Bože můj, Bože můj, j jak jsi
 oslavil, zduchovnil já v lidstvu“ (GA 96, 1. 4. 1907). Neboť tato slo-1 va
 vyjadřují, že práce na obnovení fantomu, v němž spočívá záchraná| lidského
 já, byla ukončena.
- 20 Rudolf Steiner nazývá tento stupeň „Nad-Slunce“ (GA 110, 14. 4. 1909-D), |
 jehož prorocké zjevení je ve scéně Proměnění.³⁷
- 21 Viz Matouš 8, 24-25; Marek 4, 38; Lukáš 8, 23-24.
- 22 Že tento „Světový soud“ začíná již v naší době a potrvá až do konce Země, 1
 na to poukázal Rudolf Steiner v souvislosti se začátkem působnosti Krista 1
 jako pána karmy (Viz také v Dodatku.)
- 23 Viz o tom také Dodatku.
- 24 S. O. Prokofjev, *Kěž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 9,
 „Meditace Základního kamene. Karma a Zmrtvýchvstání“.
- 25 V této souvislosti je také důležité podotknout, že ač zde Rudolf Steiner
 mluví o „fysické viditelnosti“, jde přece v tomto případě nikoli o tělo
 fysické, nýbrž o tělo éterické. Proto ještě vysvětluje tento komplikovaný
 stav takto: „Tak obcházel [zmrtvýchvstalý Kristus] a zjevoval se těm,
 jimž se zjevit i mohl. *Nebyl viditelný pro všechny*, protože to bylo
 vlastně jen zhuštěné éte- % rické tělo, které Kristus nosil po
 Zmrtvýchvstání“ (GA 130, 9. 1. 1912). | A pak uvádí Rudolf Steiner
 ještě dodatečně známý příklad Marie z Magdaly | (Jan 20), která
 nepoznala hned Krista v Jeho nové podobě. (Viz tamtéž)
- 26 Proto bývá Kristus na různých obrazech, které Ho ukazují po Jeho Zmrt- i
 výchvstání (např. na některých ruských ikonách a freskách), často zobra- ; zen
 se stigmaty a často bez nich. To je spojeno s tím, že je v prvním případě
 zaměřena pozornost více na zhuštěné tělo éterické a v druhém více na : Tělo
 Zmrtvýchvstání. Je pozoruhodné, že se postava Zmrtvýchvstalého : bez stigmat
 často také vyskytuje na zobrazeních Apokalypsy

- 27 Ve vyličení scény, která se odehrála v osadě Emaus, jak o ní podává zprávu Lukášovo evangelium, sice nestojí, že by byl Kristus jedl, nýbrž byl poznán podle lámání a rozdávám chleba (24, 30-31), avšak tázal se, když se ukázal apoštolům v Jeruzalémě, po pokrmu a pojedl před nimi (arci popsáním způsobem) „kousek pečené ryby a plást medu“ (24, 41-43). Také Petr později dosvědčil, že patřil k těm, „kteří jsme s Ním jedli a pili, poté co vstal z mrtvých (Skutky apoštolů 10, 41). Že zde šlo skutečně o přijímání potravy zhuštěným éterickým tělem, vyplývá z toho, že Kristus ukázal bezprostředně předtím učedníkům Své ruce a nohy (Lukáš 24, 40), to znamená jistě také rány na nich zůstávající, které přece patří ke zhuštěnému éterickému tělu. - Z řečeného se také stává srozumitelným, proč Rudolf Steiner zápasil během své poslední nemoci až do konce o přijímání pozemských látek jakožto potravy. Chtěl zůstat věren podstatě kosmického svátostného přijímání, které je spojeno s procesem zduchovnění Země.
- 28 Při tomto „éterickém jedení“ však byla veškerá fyzická substance transsubstanciována, předpodstatněna přímo v substanci fantomu, tak jak se to dělo při Večeři s chlebem a vínem.
- 29 Z toho jasně vyplývá, že si princip *kosmického* svátostného přijímání (viz o tom dále v této kapitole), které zaujímá centrální postavení v procesu zduchovnění Země a je spojeno s pozemskou výživou, ponechává také nadále své plné oprávnění.
- 30 O tom, že Kristus zachránil na přelomu věků éterické tělo, podává Rudolf Steiner sdělení v jiné přednášce těmito slovy: „Kristův impuls vлил do éterického těla člověka život, nový život, poté co byl [starý] život spotřebován!“ (GA 112, 5. 7. 1909).
- 31 To neodporuje skutečnosti, že krví působí také já člověka, neboť toto působení se děje především tepelným elementem krve. Naproti tomu éterické tělo se vyjadřuje v rytmu jeho pohybu.
- 32 Jde zde o část té krve, neboť druhá část byla zachycena do grálské číše.
- 33 V tomto ohledu je významné, že jeden z těch dvou lidí, kteří především snímali s kříže, byl spojen s mystériem krve a těla - Josef z Arimatie, kdežto druhý jen s mystériem těla - Nikodém. (Viz o tom podrobněji v knize S. O. Prokofjeva *Duchovní zdroje Východní Evropy a mystéria Svatého grálu*, část I, kap. 2, „Skythianos a mystérium Golgoty“, Domach²1995.)
- 34 Rudolf Steiner nesděljuje, kdy bylo tělo vlivem zemětřesení přijato. Avšak ze zprávy Matoušova evangelia vyplývá, že se to stalo o Bílé sobotě. Tak stojí

na konci 27. kapitoly, že „nazíří“ (62), to znamená v den po Velkém pátku
35 „velekněží a farizeové všichni [přišli] k Pilátovi“ a žádali, aby směli postavit
před hrob stráž, což jim také bylo dovoleno. Potom zapečetili kámen, který
36 byl ke vchodu do hrobu přivalil Josef z Arimatie (66). Z toho plyne, že tělo
musilo být v této době ještě v hrobu k spatření. Neboť důvod pro postave-
ní strážných spočíval v tom, že velekněží a farizeové mysleli, že by učední-
ci mohli to tělo potají „ukrást“ (64), aby pak vydávali jeho zmizení za Zmrt-
37 výchvstání.

38 Viz GA 112, 6. 7. 1909; GA 103, 26. 5. 1908; GA 101, 13. 12. 1907; GA 96, 25.
3. 1907, 1. 4. 1907 ajiné.

**Je možné, že čekal na konec třetího sedmiletí ve vývoji anthroposofického
hnutí jakož i na vnitřní zralost lidí s ním spojených. Neboť časový úsek 21
let (1902-1923) je spojen se zrozením já.**

Viz článek „Goetheanum ve svých deseti létech“, kap. VI a VII (v GA 36).

39 Že zde šlo skutečně o *duchovní křest*, dosvědčil Rudolf Steiner sám, když
poukázal přesně o rok později na to, že tu během jeho poslední přednášky v
prvním Goetheanu stáli nadsmyslově někteří středověcí rosikrucianští mistři jako
kmotři: „Vím, jako kmotři tu tehdy stáli četní z těch duchů, kteří ve středověku
poučovali své žáky tak, jak jsem vám to popsal. A hodinu poté, co bylo
vysloveno poslední slovo, jsem byl přivolán k požáru Goethe-
40 ana“ (GA 233, 31. 12. 1923).

41 Samozřejmě je také kosmické svátostné přijímání přijímáním duchovním. Proto
nelze spatřovat nějaký rozpor v tom, že Rudolf Steiner označil v citované
přednášce jako „duchovní přijímání“ to, co jsem nazval přijímáním
„kosmickým.“ Jde zde přece o „kosmický kult“ a nikoli o vnitřní kult lidské
duše, který je spojen s duchovním přijímáním v užším smyslu. Aby bylo možno
mezi těmito dvěma lépe rozlišovat, dovolil jsem si odvodit to označení z
„kosmického kultu“.

Heinz Muller: *Stopy na cestě. Vzpomínky*, Štuttgart, ² 1976. - Obě tabule s mantrami
kosmického svátostného přijímání shořely spolu se stavbou.

Existují ovšem ještě jiné výklady tohoto motivu. Neboť každá pravá imaginace zjevuje
různé vrstvy duchovní skutečnosti.

42a o Bílé sobotě - viz pozn. 35.

43 Viz

kap.

ID.

- 44 V této době (1911) používal ještě Rudolf Steiner pro duchovní proud, **který** vedl, jména „theosofie“.
- 45 To znamená z Ducha svátého, který jedině umožňuje duchovní svátostné přijímání, vytvářeje přímé spojení k Tělu Zmrtvýchvstání a k éterickému tělu Zmrtvýchvstalého. (Viz podrobněji v knize S. O. Prokofjeva: *Kéž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 9 „Meditace Základního kamene. Karma a Zmrtvýchvstání“.)
- 46 Na působení proměněných sil éterického těla v grálském mystériu poukazuje dále uvedený popis z *Parsifala* od Wolframa z Eschenbachu:

Ať jakkoli je těžká nemoc člověka,
když spatřil přejasnou zář toho kamene,
on jistě nezemře pak během téhodne,
těch sedmi dni, jež po uzření proběhnou,
ni líce jeho od nemoci nezblednou,
ta barva tváře, kterou měl, mu zůstane,
v ten den, co spatřil zářivý jas kamene,
ba jaký byl v nejlepší svého žití čas,
on takovým se jarým může státi zas.
Kdo kámen ten zřel, nezestárl dvě stě let,
jen vlasy jeho mohly snad zešedivět.
Tu sílu má ten kámen, plný jasnosti,
že vrátí člověka do svěží mladosti,
že zdravý, zdatný je, jak v mládí býval,
když uzřít směl ten kámen zářný, zvaný *Grál*.

(Wolfram z Eschenbachu: *Parsifal*, kniha 9; ze středověké němčiny do moderní přeložil K. Pannier, Lipsko 1897; z novověké němčiny do češtiny převedl R. Zoubek)

- 47 Asja Turgeněva: *Vzpomínky na Rudolfa Steinera a práce na prvním Goetheanu*, kap. „Silvestr 1922“, Štuttgart ³1994.
- 48 Viz GA 148, 18. 12. 1913. V této přednášce se Rudolf Steiner vyjadřuje takto: „Nemohu říci, zda šlo o zatmění slunce nebo o mohutné zatemnění mračny.“

- 49 M. Vološina: *Zelený had. Životní vzpomínky*, kap. „Hořící keř“, Štuttgart⁷ 1997.
- 50 Článek: „Goetheanum ve svých deseti letech“, leden-březen 1924, část VI, GA 36.
- 51 F. W. Zeylmans van Emmichoven: *Základní kámen*, Štuttgart 1964.
- 52 Proto nenacházíme u rosikruciana žádná viditelná stigmata na fyzickém; těle. O důvodech této skutečnosti viz podrobněji v Dodatku.
- 53 O fantomu říká Rudolf Steiner: „To je silové tělo, které je zcela, průhledné“, „skládá se skutečně z absolutní průhlednosti“ (GA 130, 10. 10. 1911).
- 54 GA346, 11. 9. 1924. Podrobněji kthematu karmy a transsubstanciacie viz ■ v knize S. O. Prokofjeva: *Kěž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 9, „Meditace Základního kamene. Karma a Zmrtvýchvstání“.
- 55 Doslovné znění je v přednášce ze 7. října 1911: „Ke konci dvacátého století“ (GA 131).
- 56 Viz GA 116, 25. 10. 1909. - Také v přednášce z 21. 9. 1911 (GA 130) se i Rudolf Steiner zmiňuje, že Kristus, poté, co se zjeví po třetí jako Já obepí-í nající svět, „se potom pozvedne se všemi lidmi ke stupňům [ještě] vyšším“, to znamená, že tento vývoj bude v budoucnosti působením Krista pokračovat.
- 57 Lukáš 22, 19 a 1. list Korintským 11, 24 a 25. Cit. podle přednášky z 8. dubna 1923 (GA 223).
- 58 Viz o tom také v knize S. O. Prokofjeva: *Kěž to slyší lidé. Mystérium Vánočního sjezdu*, kap. 1, „Životní cesta Rudolfa Steinera ve světle Vánočního sjezdu“.
- 59 Viz také S. O. Prokofjev: *Meditace základního kamene. Klíč k novým křesťanským mystériím*, Dodatek, „Tři druhy svátostného přijímání a Meditace Základního kamene“, Domach 2003.
- 60 Viz GA 346, 11. 9. 1924.
- 61 Proto se také obraz slunečního vozu vynořuje vždy znovu v dávných mystériích. „Nanebevstoupení“ proroka Eliáše „v ohnivém voze“ poukazuje na tutéž realitu (2. kniha královská 2, 11).
- 62 Viz o tom také u S. O. Prokofjeva: *Co je anthroposojie?*, Domach 2004.